

2020

ARCHEOLOGIENOTA

Izenbergestraat te Alveringem (West-Vlaanderen)

ADEDE Archeologisch Rapport 621

Boris Horemans

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 621

Archeologienota Izenbergestraat te Alveringem (West- Vlaanderen).

BORIS HOREMANS

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2020
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	David Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

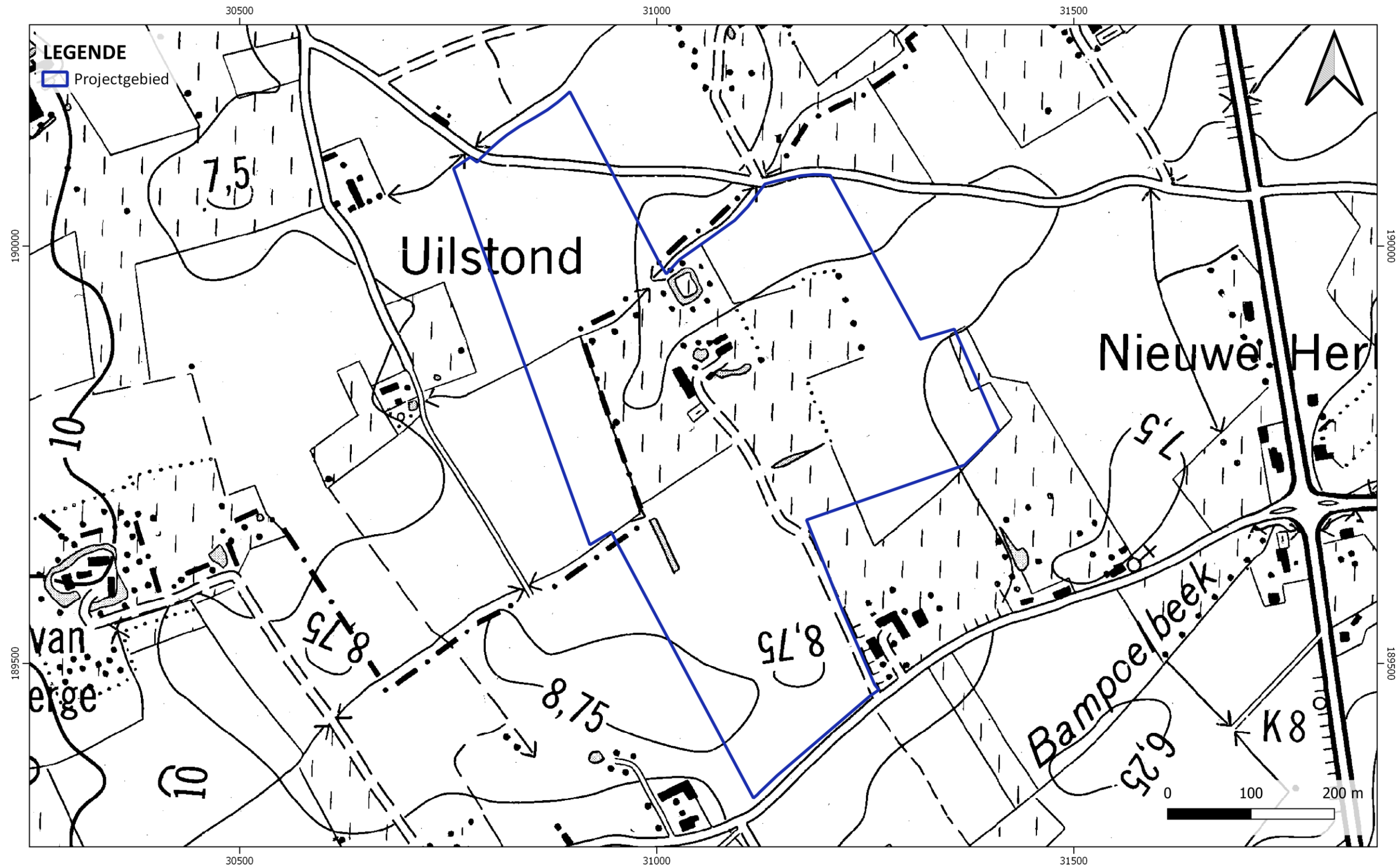
Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 10 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 10 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 10 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 10 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 11 -
2.6	Randvoorwaarden	- 12 -
2.7	Werkwijze	- 12 -
3	Assessmentrapport.....	- 22 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 22 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 27 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 27 -
3.2.2	Quartaire geologisch	- 29 -
3.2.3	Bodem	- 30 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 30 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosie	- 32 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 33 -
3.2.3.4	Landgebruik	- 34 -
3.2.3.5	Gewestplan.....	- 35 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 37 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 37 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 38 -
3.3.2.1	Kaart van Fricx (1704-1712/1727)	- 38 -
3.3.2.2	Kaart van Masse (1729-1730).....	- 39 -
3.3.2.3	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 40 -
3.3.2.4	Atlas der Buurtwegen (1840)	- 42 -
3.3.2.5	Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)	- 43 -
3.3.2.6	Kaart van Popp (1842 – 1879)	- 44 -
3.3.1	Luchtfoto 1971	- 45 -
3.3.2	Luchtfoto 1979-1990	- 46 -

3.3.3	Luchtfoto van 2018.....	- 47 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 48 -
3.4.1	Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving.....	- 48 -
3.4.2	CAI Indicatoren	- 49 -
4	Besluit	- 52 -
5	Bibliografie.....	- 55 -
6	Lijst van figuren	- 57 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2020I184
Site	Alveringem - Izenbergestraat
Projectsigle ADEDE	ALV-IZE
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgw werken	Aanleg wateropvangbekken.
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Simon Claeys 2017/00184
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Boris Horemans, 2020, Archeologienota Izenbergstraat te Alveringem (West- Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 621, Gent.
Grootte projectgebied	±255.500m ²
Periode uitvoering	September 2020
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek
Verstoorde zones	Zie kaart p. 9.

ALVERINGEM - Izenbergestraat

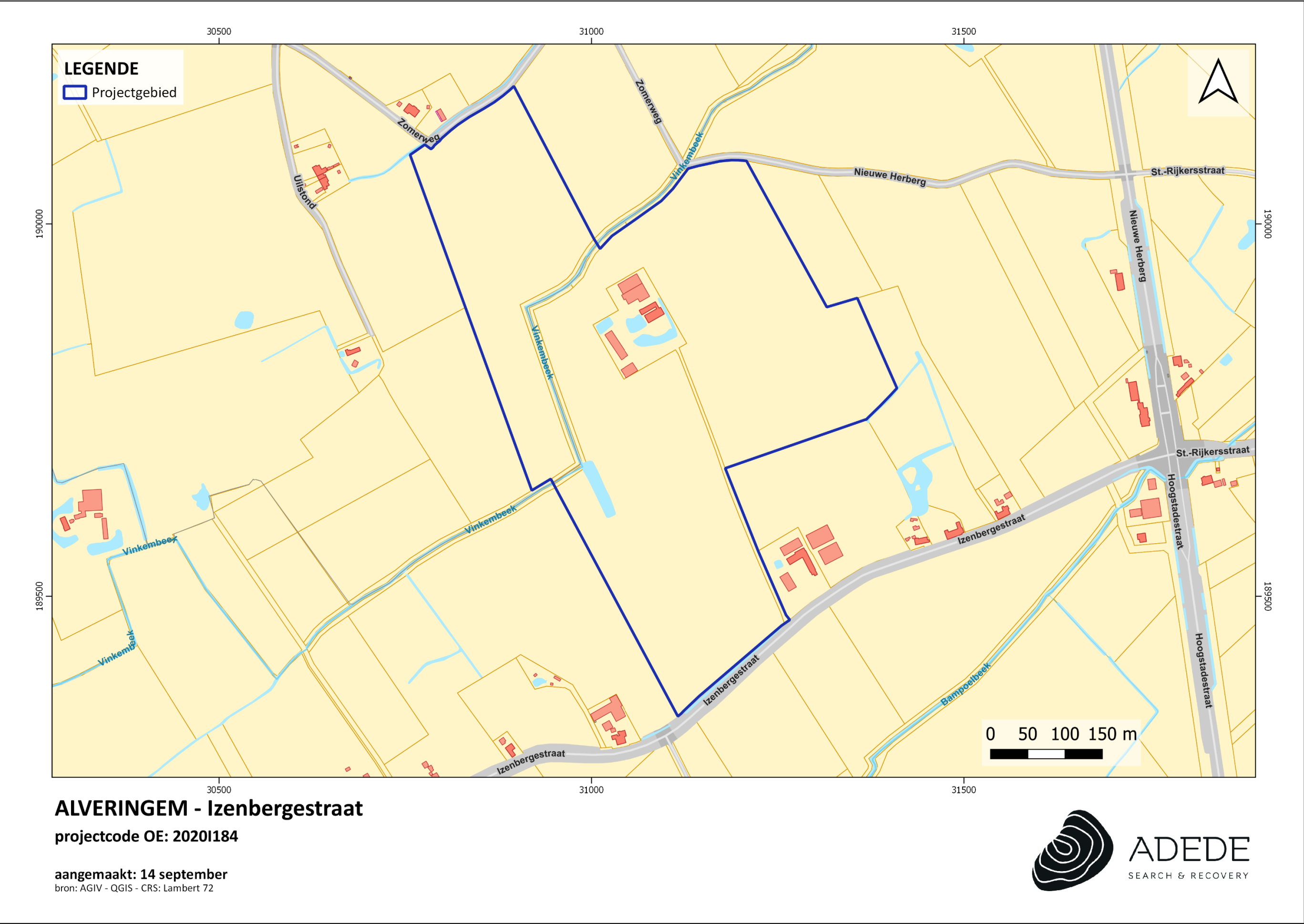
projectcode OE: 2020184

aangemaakt: 14 september

bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen de contouren van het projectgebied werd voorsnog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Wel werden in de omgeving van het projectgebied archeologische (voor)onderzoeken uitgevoerd. Deze worden besproken in het assessment.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handeling, betrekking hebbende op een projectgebied gelegen in een agrarisch gebied, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 3000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 5000m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het projectgebied is quasi volledig vrij van bebouwing en in gebruik als akkerland. Centraal vinden we een bebouwingskern terug met enkele gebouwen en de restanten van een oude walgrachtsite. In het westen van het projectgebied vinden we een wateropvangbekken terug.

2.5 Beschrijving geplande werken

In het kader van een beter waterbeheer wordt door Colruyt Group op dit projectgebied de Vinkembeek, die zich door het projectgebied een weg baant maar momenteel grotendeels ingebuisd werd, opnieuw open gelegd. Beken die onder de grond lopen in een buis hebben een beperkte afvoer. Bij veel neerslag kan dit leiden tot overbelasting met overstromingen als gevolg. Dergelijke problemen kunnen vermeden worden door het grachtenstelsel te herwaarden. Door afwateringsgrachten hun oorspronkelijke functie terug te geven, kan regenwater bij piekmomenten opnieuw op een natuurlijke wijze vertraagd in de bodem doorsijpelen. Door de beken terug in open profiel te leggen, is er meer ruimte voor het water in de beek. Het niveau van de beek past zich aan de afvoer aan, zonder obstructies. Het water in een open waterloop kan bovendien langer vastgehouden worden, wat van pas kan komen bij mogelijke droogte.

Op de boerderij zijn reeds enkele waterbuffers aanwezig. Er wordt grondwater gecapteerd uit 4 open vijvers en het regenwater van de daken van de loods en bergingen wordt eveneens opgevangen en gebruikt voor beregening van de velden en akkers. Tijdens de afgelopen droge zomer merkte de opdrachtgever echter dat de aanwezige watervoorraad onvoldoende was om alle velden te kunnen bevoeien, waardoor een deel van de oogst mislukte. Om ervoor te zorgen dat het bedrijf de volgende zomers wel over voldoende water zouden beschikken, wenst de opdrachtgever een waterbekken van 10.000 m³ aan te leggen, met een totale oppervlakte van ±4.832m². Dit zou gedeeltelijk met regenwater gevuld worden. Voor het andere deel zou de opdrachtgever water willen capteren uit de Vinkembeek (onbevaarbare waterloop categorie 2). Op die manier wenst de opdrachtgever tijdens de natte maanden (herfst, winter, vroege lente) 5.000 à 6.000 m³ per jaar te capteren en op te slaan in het waterbekken. Tijdens de droge zomermaanden kan dan het gecapteerde water gebruikt worden om de velden te bevoeien. De overloop van het waterbekken zal eveneens uitkomen in de Vinkembeek.

Het bassin met waterdichte folie wordt op 3 manieren gevoed:

1. rechtstreeks via een systeem van communicerende vaten (met terugslagklep) met water uit de naastliggende vijver.

2. onrechtstreeks via de vijver met drainagewater uit de velden: hiervoor worden er een aantal drainagebuizen omgeleid: het water wordt niet meer rechtstreeks in de Vinkembeek geloosd maar gaat eerst naar de bestaande vijver.

3. via watercaptatie uit de Vinkembeek. Hiervoor zal de opdrachtgever tijdens de natte maanden (herfst, winter, vroege lente) 5.000 à 6.000 m³ per jaar capteren en opslaan in het waterbekken. Het water wordt opgepompt en via een persleiding overgebracht in het hoger gelegen waterbassin. Tijdens de droge zomermaanden wordt dit gecapteerde water gebruikt om de velden te bevoeien. De overloop van het waterbekken komt terug uit in de Vinkembeek.

Bij het ontwerp van het bassin is rekening gehouden met de afstanden tot de perceelsgrenzen en de integratie in het landschap. De totale hoogte van het bassin werd geoptimaliseerd in functie van een minimaal grondverzet met een minimale storing van het landschap). De afstandsgrens van 5 m tot de Vinkembeek werd gerespecteerd bij de inplanting van het bassin en de nodige pomput. Het bassin wordt 3 m diep uitgegraven, errond maakt de opdrachtgever met een deel van het grondverzet een talud aan 45° van 2 m hoog. De maximale waterkolom in het bassin bedraagt 4,5 m hoogte.

De af te graven teelaarde zal verspreid worden op de velden. Hierbij wordt uitgegaan van een ophoging van ongeveer 1cm over het terrein. Daarbij wordt, afgezien van het werfverkeer geen bodemimpact voorzien. Van het grondverzet van 4500 m³ grond wordt zeker 780m³ hergebruikt in het talud. De volledige ingreep heeft een oppervlakte van 82 m op 35 m.

2.6 Randvoorwaarden

Het projectgebied is momenteel in gebruik als bioboerderij. Een uitgesteld traject is dus noodzakelijk wegens economische onmogelijkheid.

2.7 Werkwijze

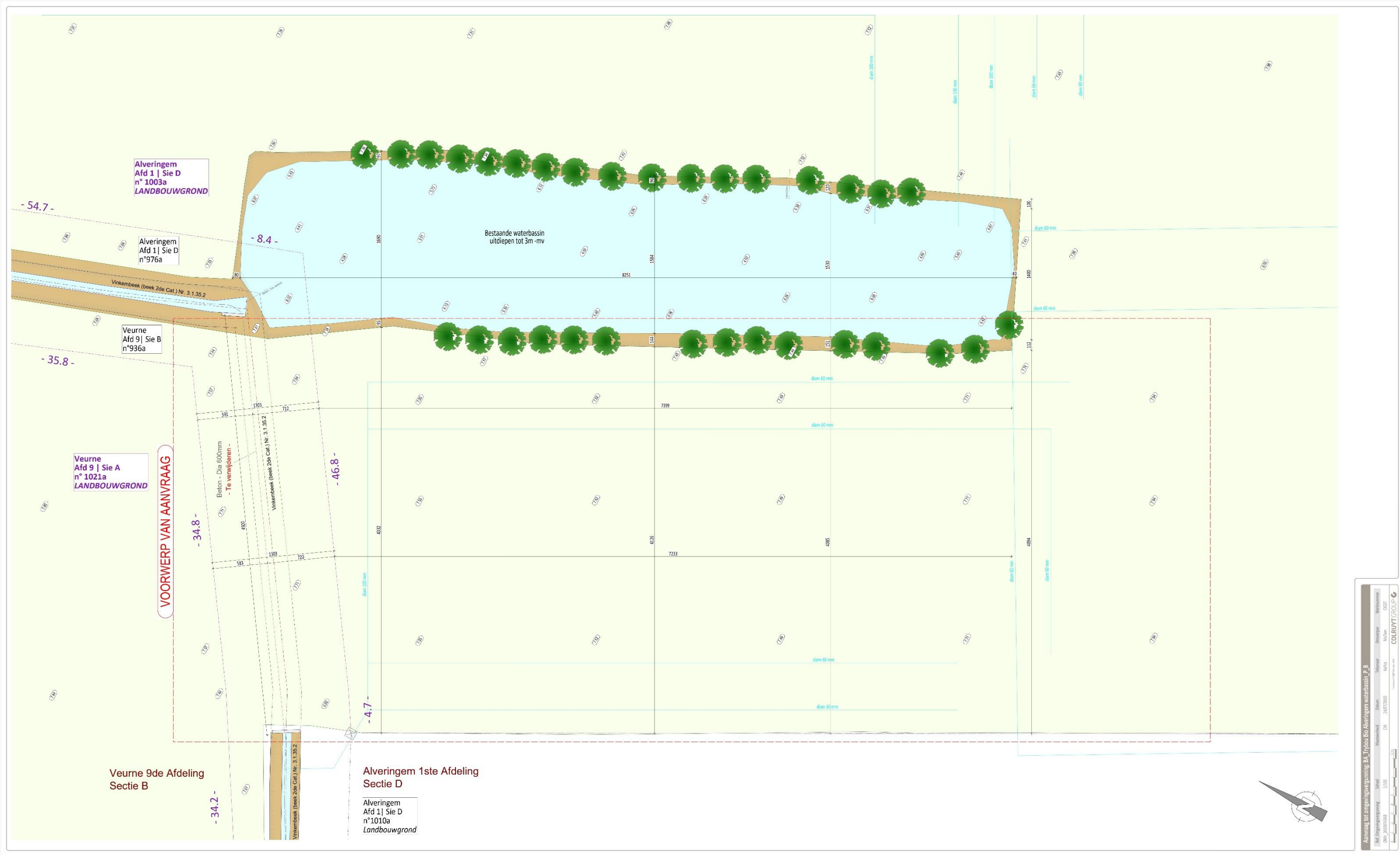
Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het

Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

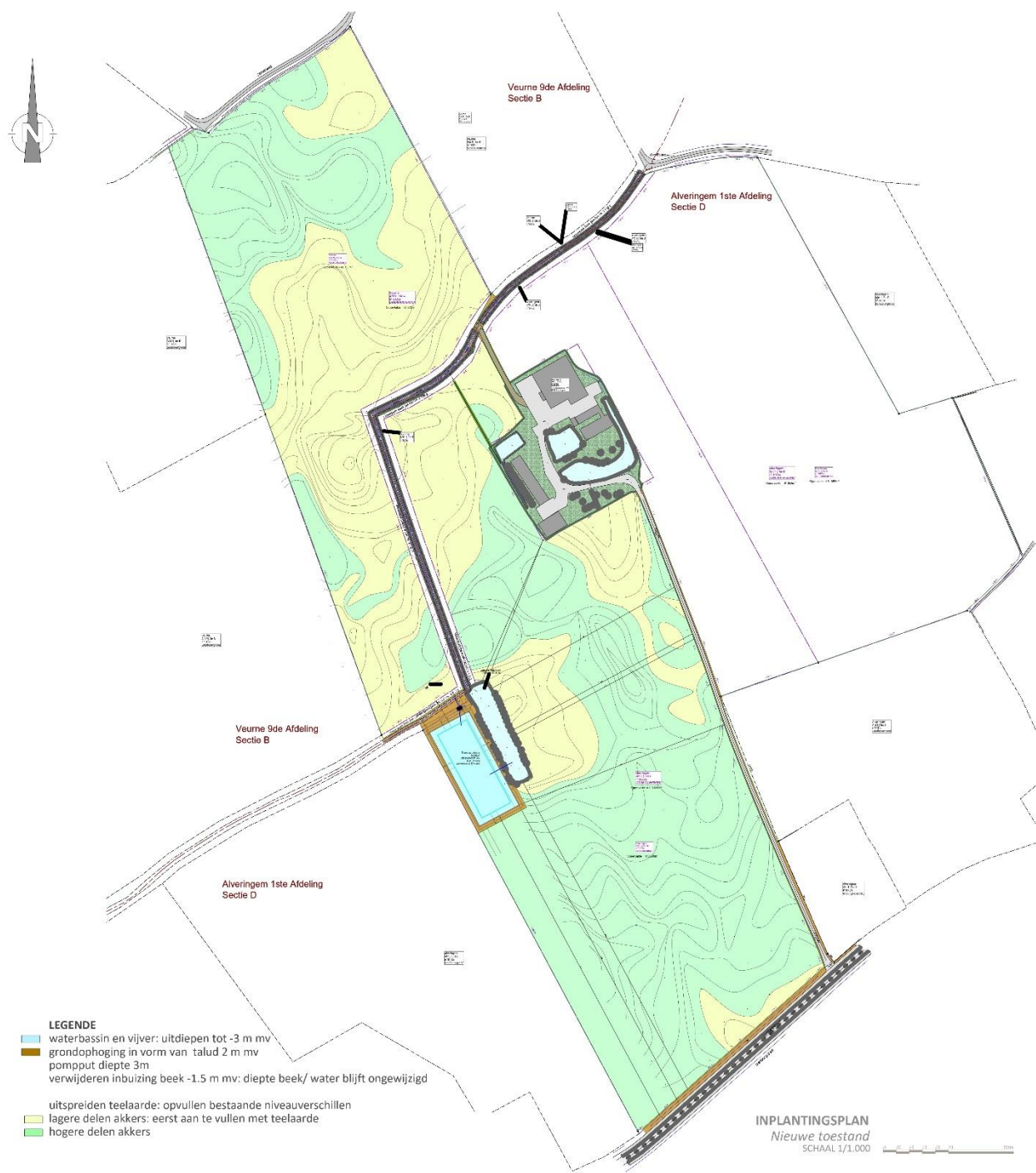
Overzicht geconsulteerde kaarten:

- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemtypekaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Bodemgebruiksbestand
 - Gewestplan
- Historische situering:
 - Kaart van Fricx, 1704-1712/1727
 - Kaart van Masse, 1729-1730
 - Kaart van Ferraris, 1777
 - Atlas der Buurtwegen, 1840
 - Kaart van Vandermaelen, 1846-1854
 - Kaart van Popp, 1842-1879
 - Luchtfoto's
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

Opmeting zone ingrepen Bestaande Toestand

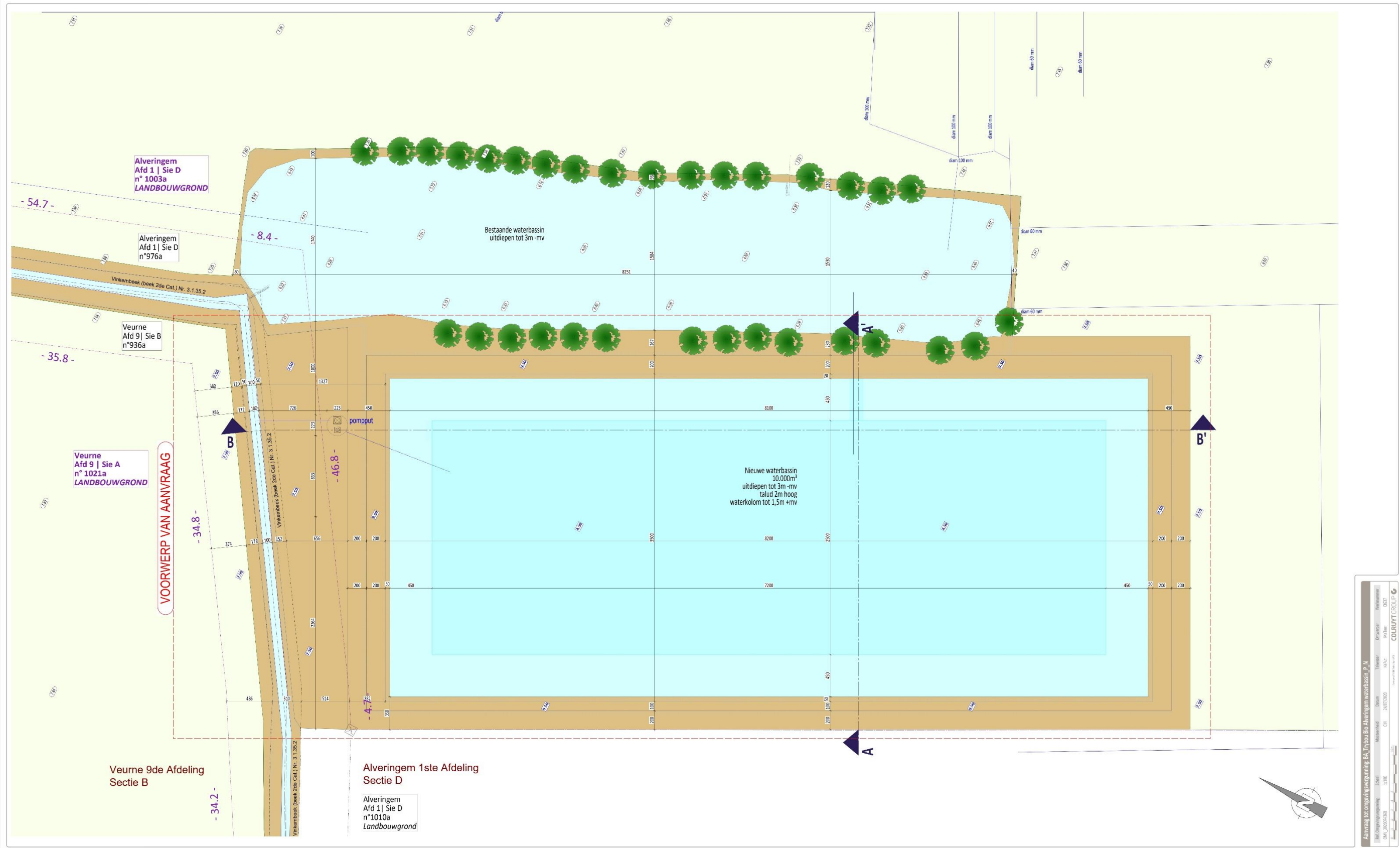

Geplande Toestand

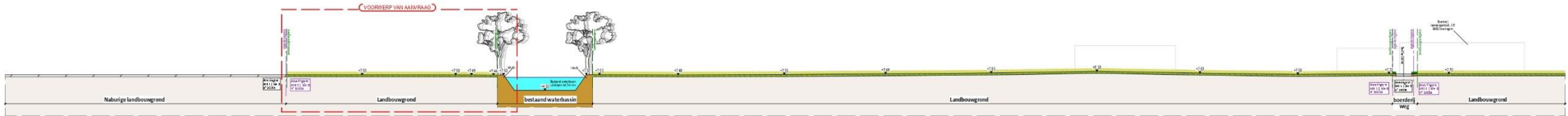

Dwarsdoorsnede

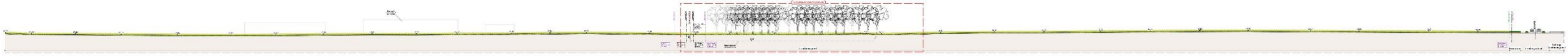
Aanvraag tot omgevingsvergunning: BA_Trybou Bio Alveringem waterbassin_I_B_1

Ref. Omgevingsvergunning	Schaal	Maateenheid	Datum	Tekenaar	Ontwerper	Werknummer
OMV_2020074368	1/500	CM	24/07/2020	KePut	Ma Tem	CIG37

Alveringem-OMV2020074368

COLRUYT GROUP

Langdoorsnede

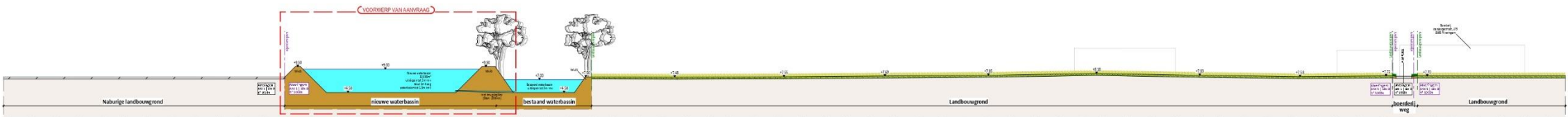
Aanvraag tot omgevingsvergunning: BA_Trybou Bio Alveringem waterbassin_I_B_2

Ref. Omgevingsvergunning	Schaal	Maateenheid	Datum	Tekenaar	Ontwerper	Werknummer
OMV_2020074368	1/500	CM	24/07/2020	KePut	Ma Tem	CIG37

Alveringem-OMV2020074368

COLRUYT GROUP

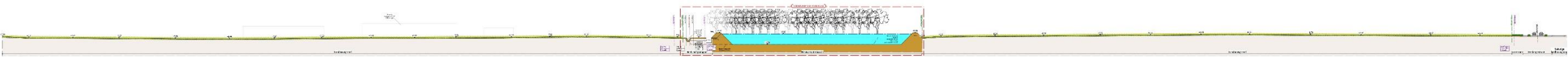
Dwarsdoorsnede

Aanvraag tot omgevingsvergunning: BA_Trybou Bio Alveringen waterbassin_I_N_1

Ref. Omgevingsvergunning	Schaal	Maateenheid	Datum	Tekenaar	Ontwerper	Werknummer
OMV_2020074368	1/500	CM	24/07/2020	KePut	Ma Tem	C637

COLRUYT GROUP

Langsdoorsnede

Aanvraag tot omgevingsvergunning: BA_Trybou Bio Alveringen waterbassin_I_N_2

Ref. Omgevingsvergunning	Schaal	Maateenheid	Datum	Tekenaar	Ontwerper	Werknummer
OMV_2020074368	1/500	CM	24/07/2020	KePut	Ma Tem	C637

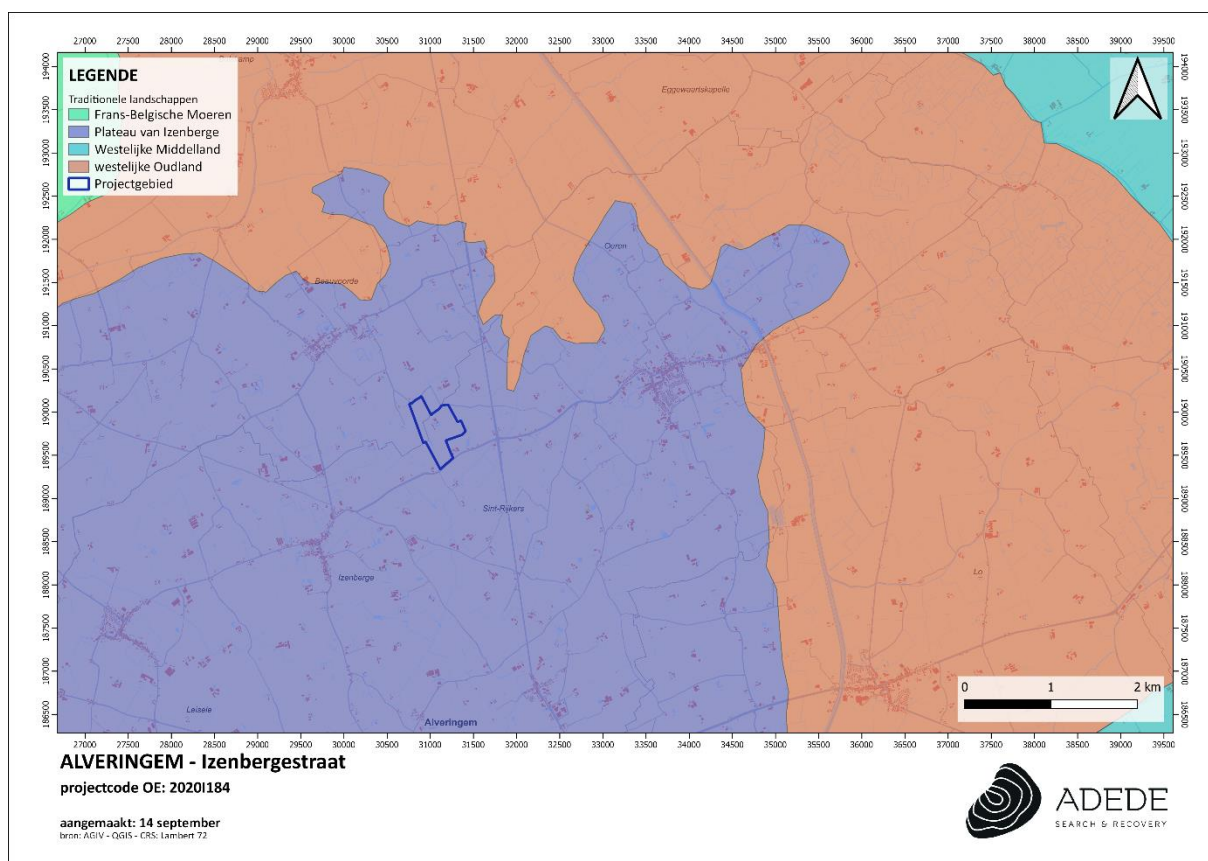
COLRUYT GROUP

3 Assessmentrapport

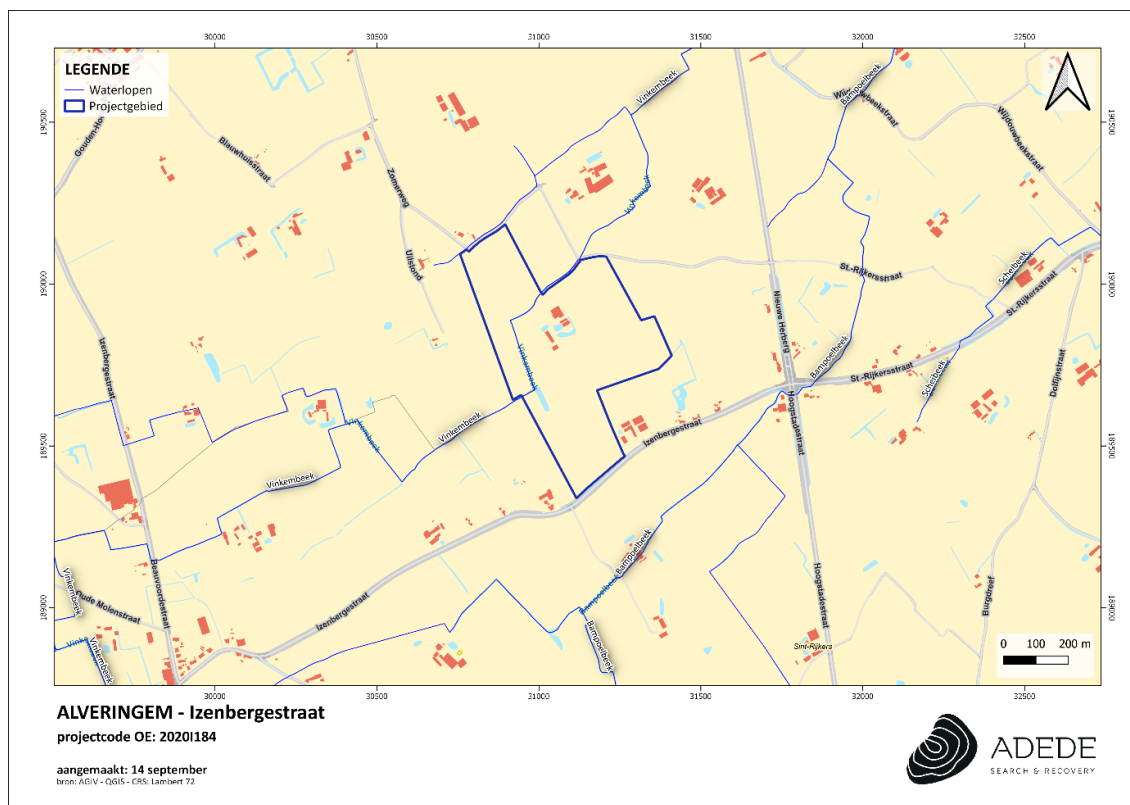
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Het studiegebied is gelegen in Alveringem langsheen de Izenbergestraat. Dit bevindt zich volgens de traditionele landschappenatlas op het Plateau van Izenberge. Karakteristiek voor dit plateau zijn de vele plein- en kerndorpen met verspreide bewoning alsook de vele sites met walgracht. Er bevinden zich drie waterlopen in de nabije omgeving van het studiegebied: de Vinkembeek, de Bampoelbeek en de scheibeek. De dichtstbijzijnde grote waterlopen zijn het Lokanaal (ca. 4 km in het oosten) en het Lokanaal (ca. 6 km in het zuiden).

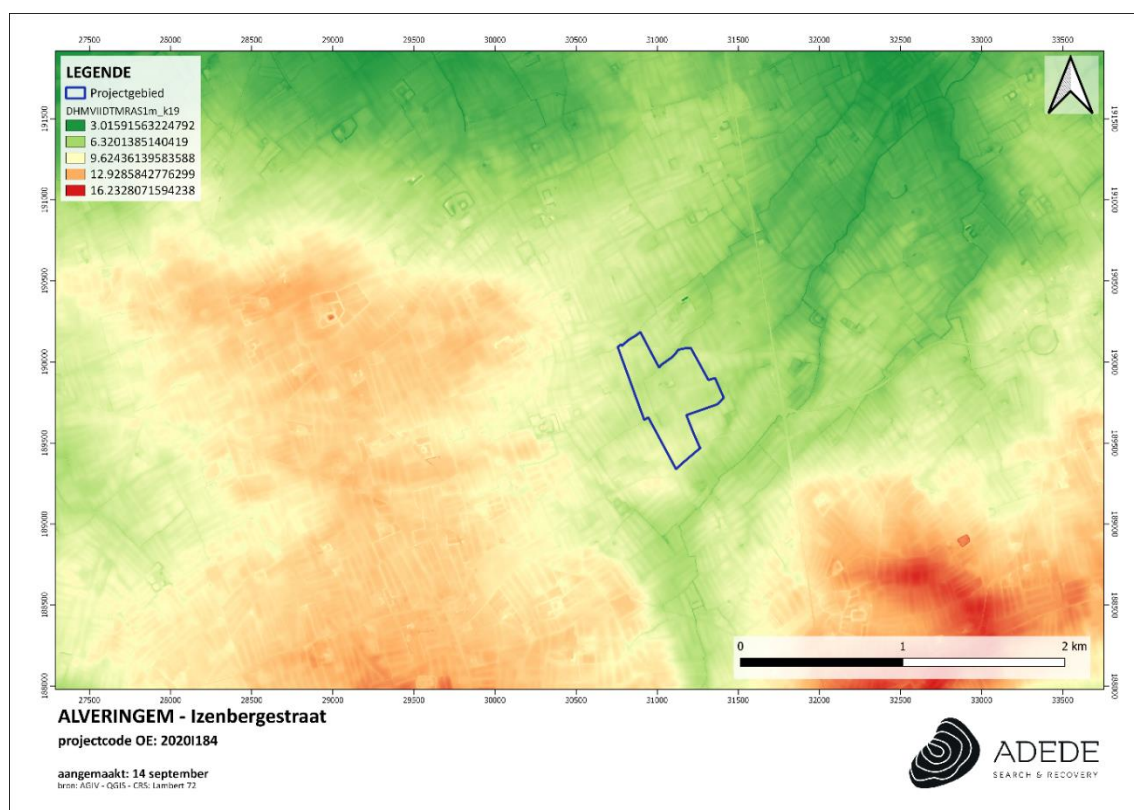
Het projectgebied kent een relatief grillig reliëfverloop, al blijven de hoogteverschillen relatief beperkt tot ongeveer 1m, tussen de laagst gelegen delen en de hoger gelegen delen. De hoogste delen vinden we in het noorden en het zuiden terug. Belangrijk in een goed begrip van deze hoogteverlopen lijkt ook de Vinkenbeek te zijn, die zich een weg baant doorheen het projectgebied. Wanneer we de DHMVII kaart binnen een breder perspectief bekijken, valt op dat het projectgebied gelegen is in een alluviale vlakte van verschillende waterlopen ten noordoosten van het projectgebied.

Figuur 1. Situering van het projectgebied op de traditionele landschappenkaart.

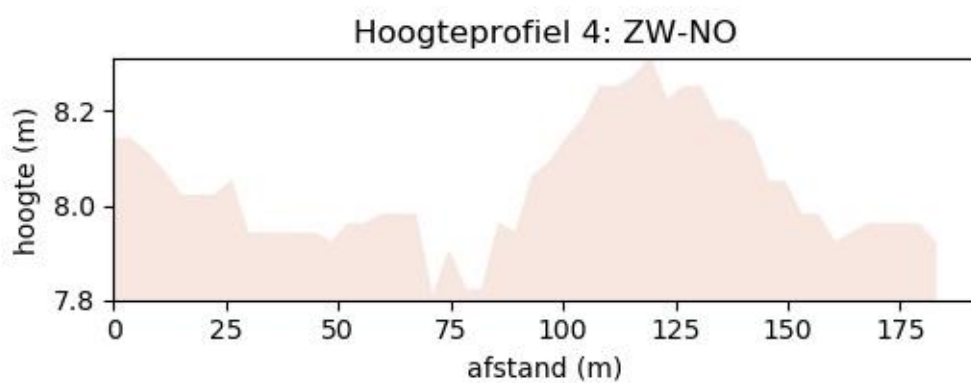
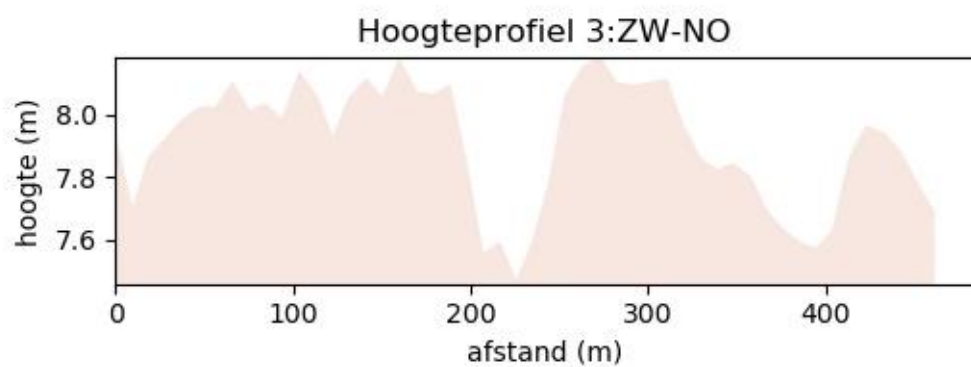
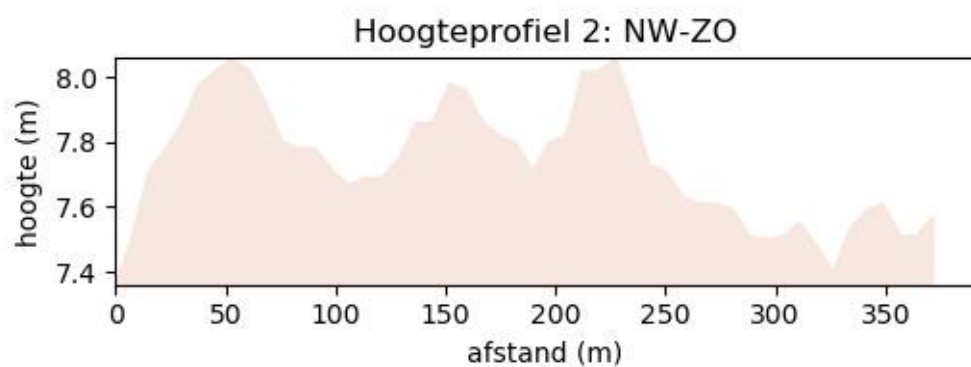
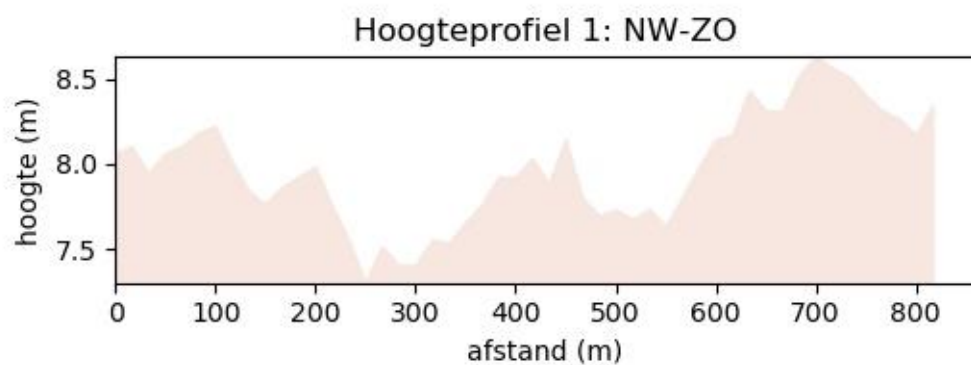
Figuur 2. Waterlopen in de omgeving van het projectgebied

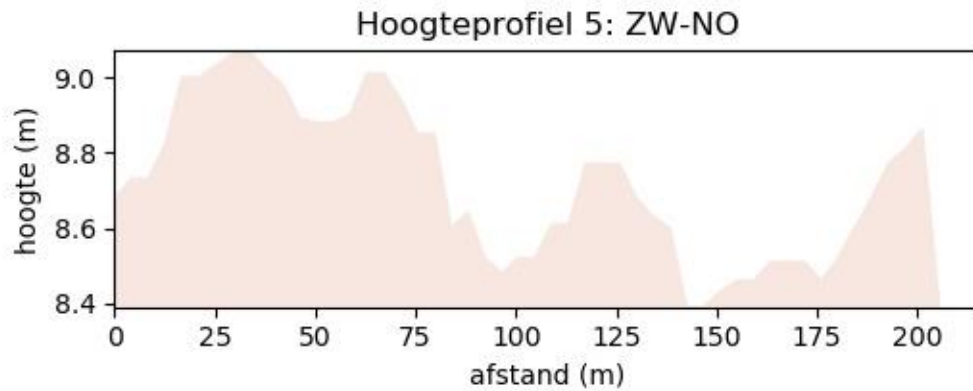

Figuur 3. Situering van het projectgebied op het DHM VII, digitaal terreinmodel 1m.

Figuur 4. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

Figuur 5. Hoogteprofielen van het projectgebied.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer. Het projectgebied wordt tertiair-geologisch ingedeeld bij de **Formatie van Tielt**, meer bepaald tot het **lid van Kortemark**. Het betreft een grijze tot groengrijze klei tot silt, die is opgebouwd uit dunne zand- en siltbanken.

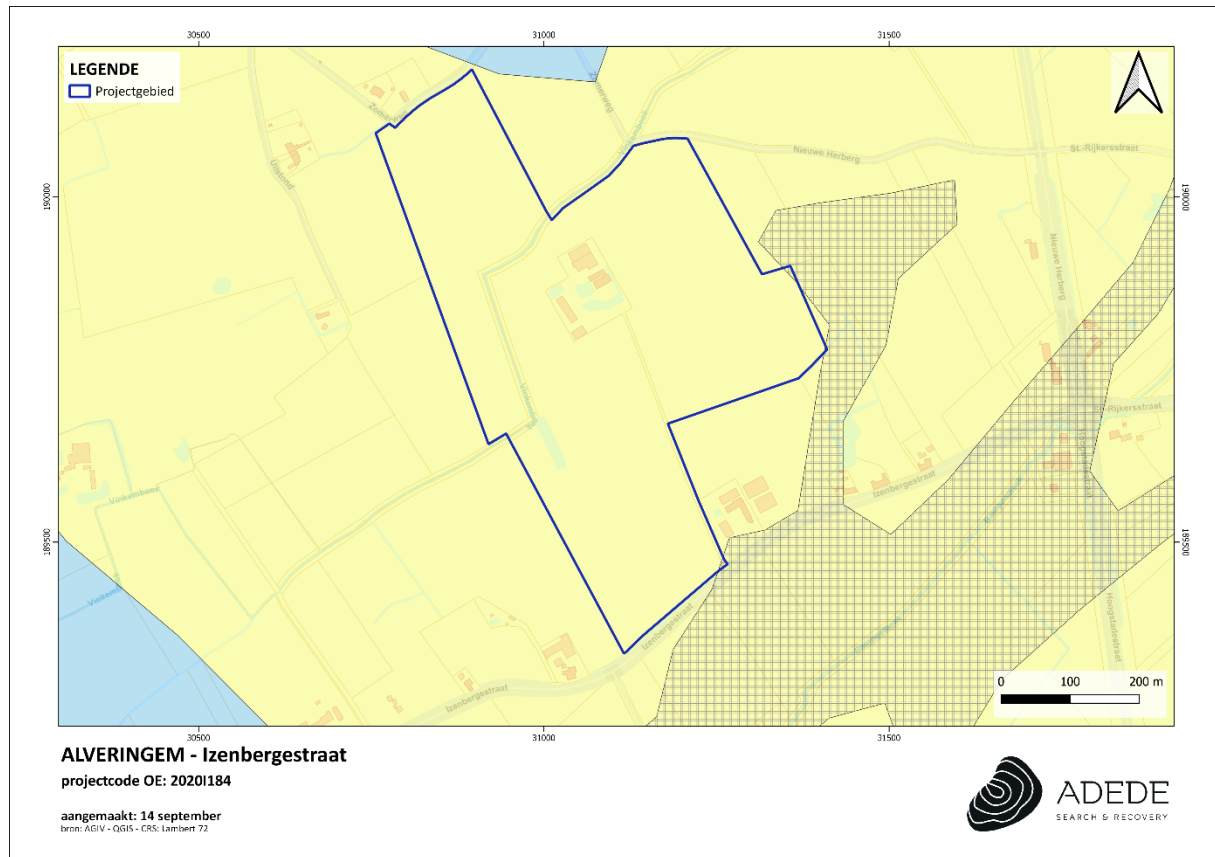

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Quartair-geologisch valt het projectgebied quasi volledig onder het **type 1**. Hier vinden we Eolische afzettingen terug (**ELPw**) uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk vroeg-holocene. In het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen bestaat deze laag voornamelijk uit zand tot zandleem. Meer zuidelijk bestaat deze laag voornamelijk uit silt (Loess). Daarnaast vinden we binnen dit bodemtype nog hellingsafzettingen van het Quartair terug (**HQ**). Deze laag kent geen holocene en/of tardiglaciale afzettingen bovenop de pleistocene sequentie.

In het zuidoosten van het projectgebied vinden we mogelijk ook kleine delen van het bodemtype 1a terug. Het gaat hier om **Fh**: Fluvatiele afzettingen (organochemisch en perimarien inclusief) afzettingen van het Holocene en mogelijk tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan). Daarnaast vinden we ook Eolische afzettingen terug (**ELPw**) uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk vroeg-holocene. In het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen bestaat deze laag voornamelijk uit zand tot zandleem. Meer zuidelijk bestaat deze laag voornamelijk uit silt (Loess). Daarnaast vinden we binnen dit bodemtype nog hellingsafzettingen van het Quartair terug (**HQ**). Deze laag kent geen holocene en/of tardiglaciale afzettingen bovenop de pleistocene sequentie. Tenslotte komen hier ook Fluvatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) voor (**FLPw**). Deze laag kent wel degelijk holocene en/of tardiglaciale afzettingen bovenop de pleistocene sequentie.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

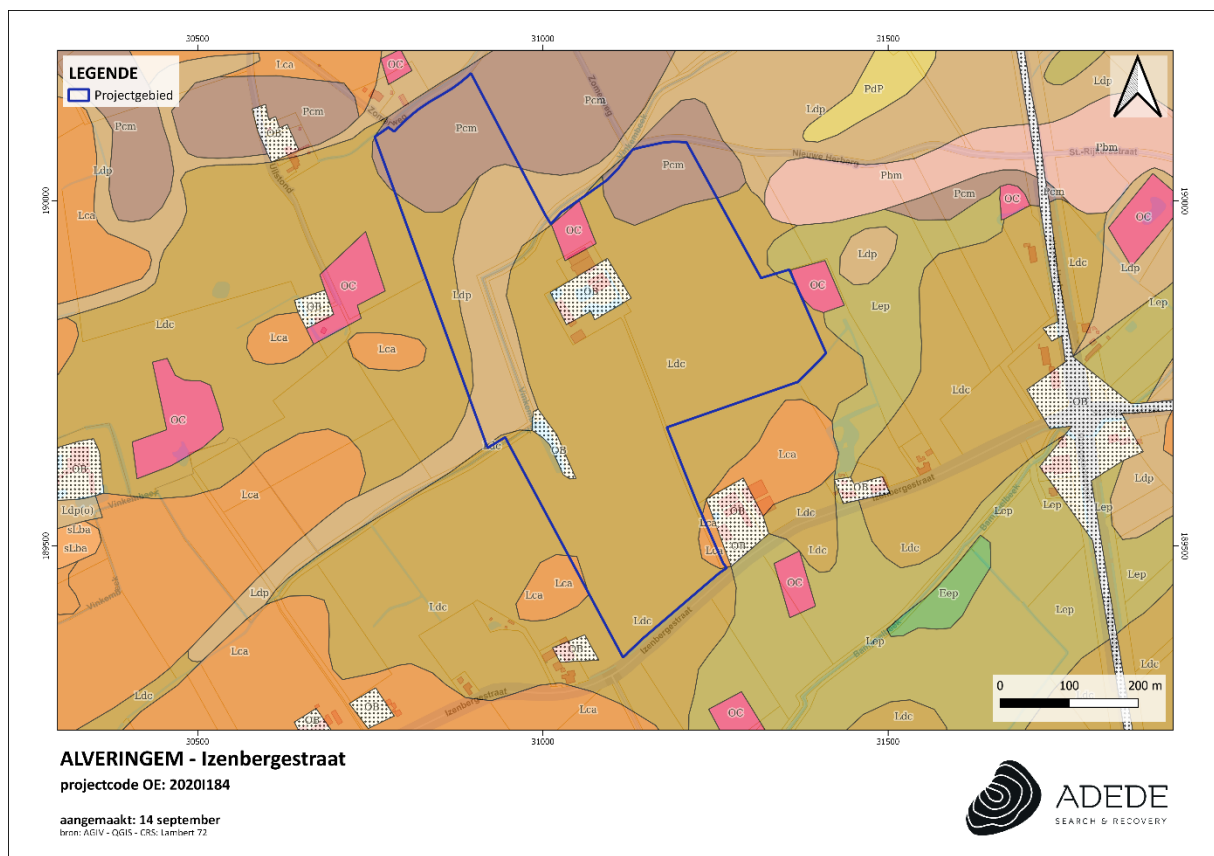
Volgende bodemtypes kunnen teruggevonden worden binnen het projectgebied.

- Ldc: Matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De waterhuishouding van deze groep matig gleyige zandleemgronden heeft enige beperkingen; ze zijn te nat in de winter en blijven lang fris in de lente. Een onderliggend zandig substraat oefent een zekere drainerende werking uit. Het omgekeerde doet zich voor bij het voorkomen van een klei of klei-zandsubstraat. Een mergelsubstraat, dat alleen in de Moervaartvallei voorkomt, zal gunstig de kalktoestand van de bodems beïnvloeden; verder is een veensubstraat geassocieerd met de meest natte component bij deze matig natte

bodems. De bodems waarbij het Tertiair nagenoeg dagzoomt hebben een zeer wisselvallige waterhuishouding. Te nat in de winter en te verdrogend in de nazomer. Rationeel gebruik als akkerland vraagt drainering en in die omstandigheden kunnen alle gewassen er goede opbrengsten geven. Ze zijn zeer geschikt voor weiland. De bodems met ondiep Tertiair geven onregelmatige oogsten in functie van de verdeling van de neerslag. Het valt te overwegen deze bodems met niet bepaalde profielontwikkeling in het bosareaal op te nemen. Mits verzorgde kunstmatige drainage zijn de bodems ook geschikt voor extensieve groenteteelt.

- Lca: Matig droge zandleembodem met textuur B horizont. Bij beide series, Lca en Lcc, rust de Ap op een E horizont (ongeveer 40 cm dik) of rechtstreeks op de textuur B bij Lca of de verbrokkelde textuur B bij Lcc. Bij Lca is de textuur B aangereikt met klei en sesquioxiden, het is een bruin zwaar zandleem, bij Lcc is de textuur B sterk gevlekt en verbrokken. In vele gevallen komt een substraat voor op wisselende diepte. Roestverschijnselen beginnen tussen 80 en 120 cm. Normaal hebben deze gronden geen watergebrek noch wateroverlast. De substraatgronden zijn in het voorjaar koud en laat te bewerken en kunnen in de zomer bij aanhoudende droogte aan watergebrek lijden. Ze zijn geschikt voor veeleisende teelten, en zeer geschikt voor weinig eisende teelten.
- Ldp: Matig natte zandleembodem zonder profiel. Ldp en LdP omvatten colluviale gronden, gekenmerkt door een laag recent geërodeerd sediment. Meestal wordt op geringe tot matige diepte een bedolven textuur B (p©, p1, po) of een Tertiair substraat aangetroffen. Het colluviaal dek onderscheidt zich van het autochtoon zandleem door de aanwezigheid van kleine houtskool- en baksteenrestjes. Bij het complex LdP zijn samen met de profielen zonder profielontwikkeling ook enkele bodems met minimale profielontwikkeling geassocieerd. Roestverschijnselen beginnen tussen 50 en 80 cm. De waterhuishouding is gekenmerkt door wateroverlast in de winter; ze is goed in de zomer. Het zijn goede landbouwgronden, mits drainage uitstekend voor alle teelten; geschikt voor weiland.
- Lep: betreft een natte zandleembodem zonder profiel. Deze hydromorfe alluviale bodem is heel nat en soms kortstondig geïnundeerd in de winter; vochtig in de zomer. De kleur is overwegend grijs met talrijke roestvlekken; dieper dan 80 cm wordt blauwgrijs reductiemateriaal aangetroffen
- OC: Verdwenen bewoning. Gekenmerkt door onregelmatige terreinvormen en door zeer humeuze profielen. Wegens hun hoog humus- en fosfaatgehalte (gelevlekken) zijn deze gronden vruchtbaar.
- OB: betreft kunstmatige gronden waarbij het originele bodemprofiel door ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd is.

- Pcm: Matig droge licht zandleembodem met dikke antropogene humus A horizont. Bij deze plaggenbodems is de humeuze bovengrond meer dan 60 cm dik. Tussen het humeus dek van de postpodzol en de verbrokkelde podzol B komt een bruinachtig overgangshorizont voor; bij de plaggenbodem rust het dik humeuze dek, meestal onmiddellijk op een podzol B. De roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm. De waterhuishouding is gunstig. Het zijn goede bodems voor alle gewassen, specifiek goed geschikt voor extensieve groenteteelt (tomaten, prei, selder, kolen, asperges).

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

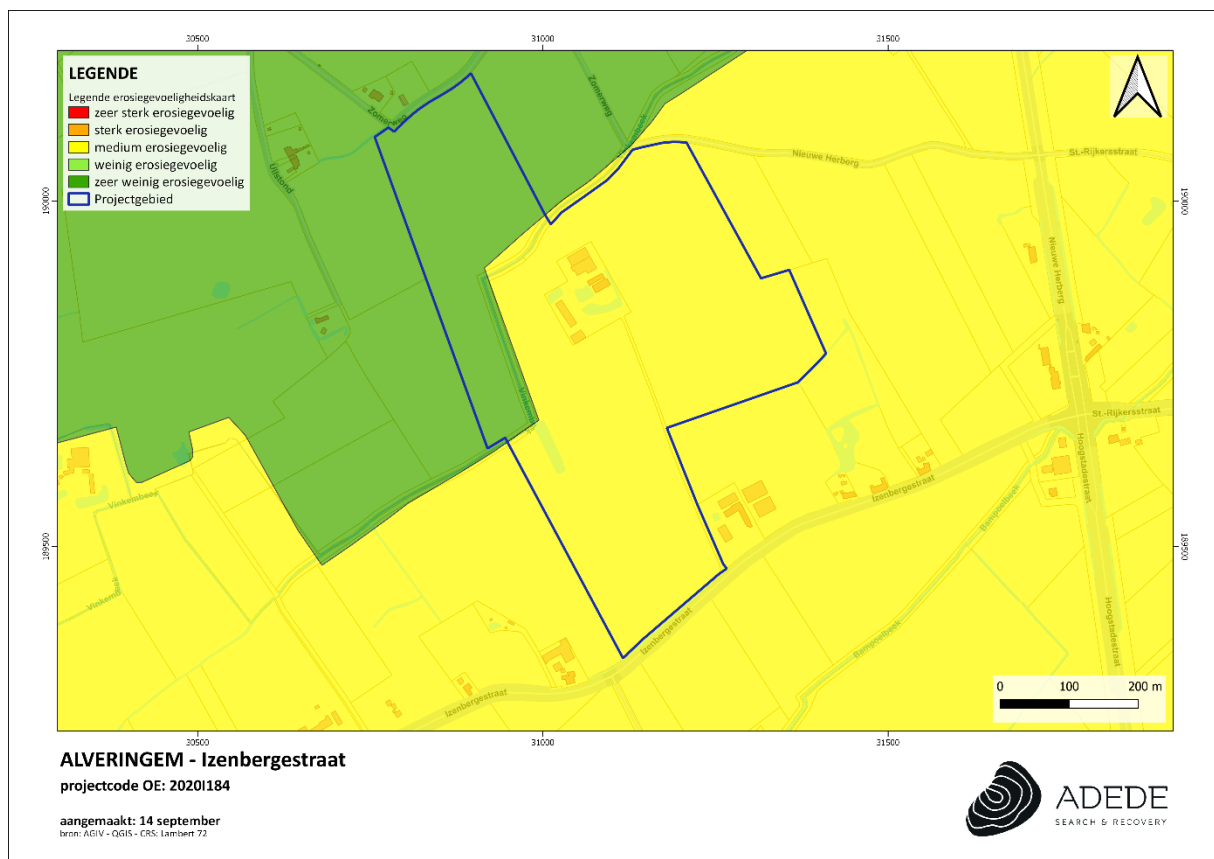
Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het projectgebied gekarteerd met een potentiële bodemerosie van zeer laag tot verwaarloosbaar. Daarmee sluit het projectgebied ook aan bij de ruimere omgeving.

Figuur 9. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

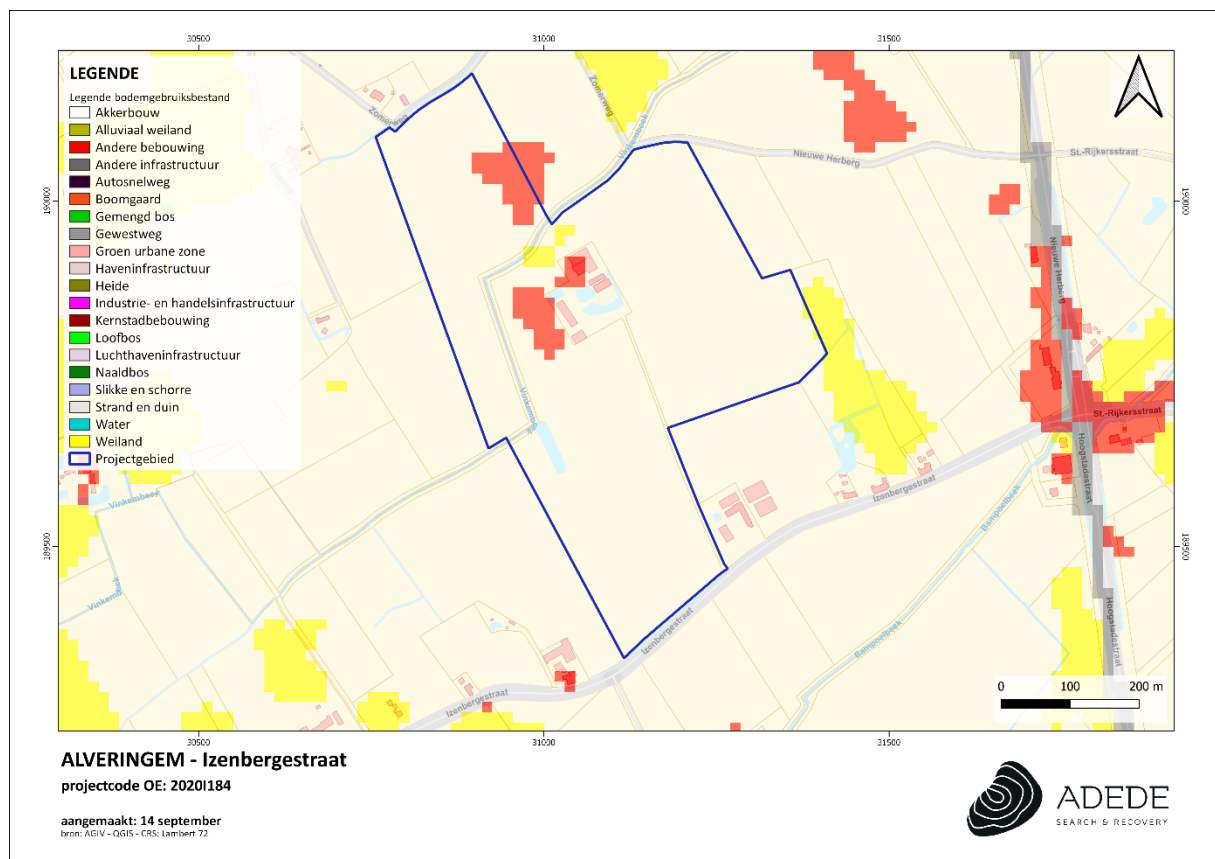
Het projectgebied is gelegen op de grens tussen Alveringem en Veurne. Het noordelijke gedeelte behoort tot het grondgebied Veurne, dat als **weinig erosiegevoelig** te boek staat. Alveringem daarentegen, staat gekarteerd als **medium erosiegevoelig**.

Figuur 10. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

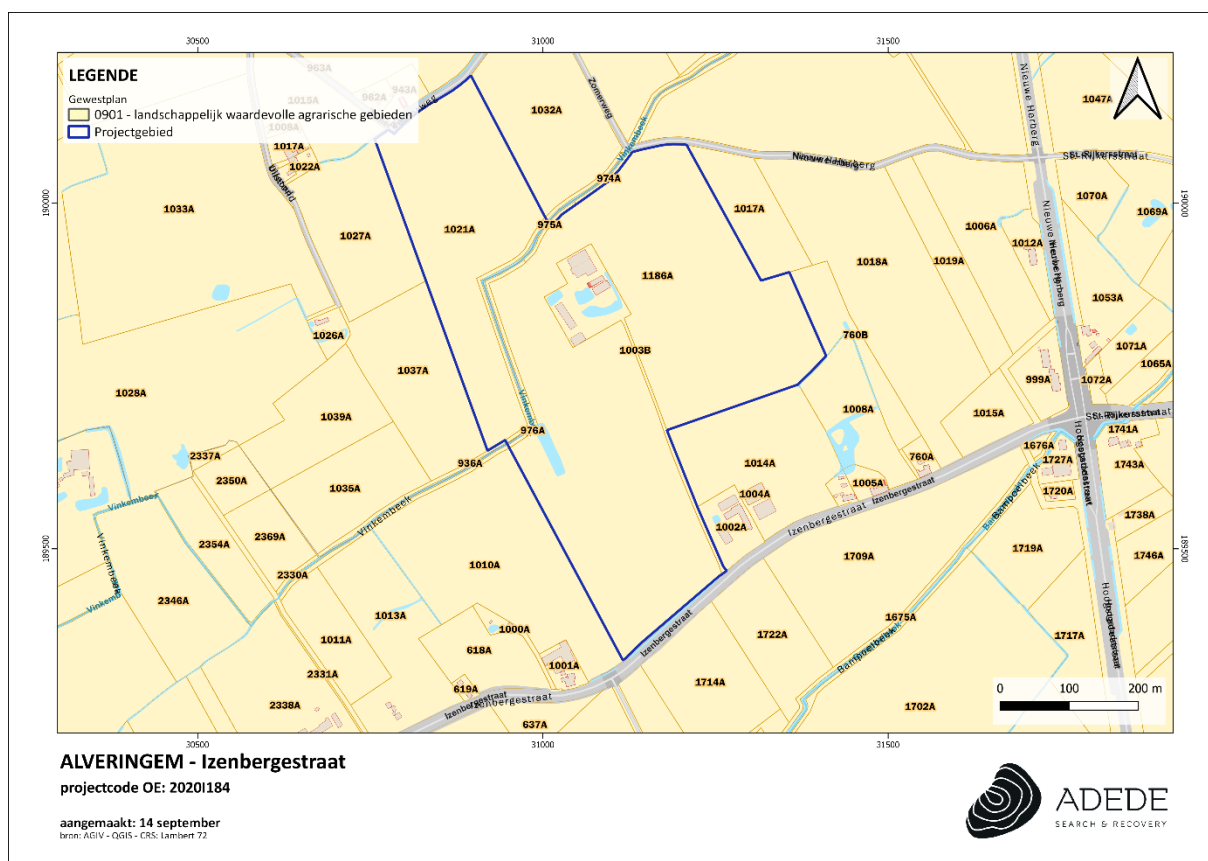
Het projectgebied staat grotendeels gekarteerd als **akkerland** (wit). Centraal vinden we een klein gedeelte terug dat gekarteerd staat als **andere bebouwing** (rood) en een klein gedeelte **weiland** (geel).

Figuur 11. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Het Vlaams Gewestplan gaat terug op de 'wet op de stedenbouw', goedgekeurd in 1962. Tussen 1976 en 1980 werden 48 afzonderlijke plangewesten aangewezen, die samen het Vlaams Gewestplan vormen. Het Vlaams Gewestplan geeft de precieze functiebestemming van het totale grondgebied weer. De bestemming verwijst naar de algemene en aanvullende (bijzondere) stedenbouwkundige voorschriften zoals ze werden vastgelegd door de Vlaamse Regering. In het gewestplan staat het projectgebied gekarteerd als '**landschappelijk waardevol agrarisch gebied**'.

Figuur 12. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

Alveringem is een van de oudste nederzettingen in de Westhoek. De naam zou terug te voeren zijn tot de Merovingische of Karolingische periode en zou zoveel willen zeggen als ‘woning van de leden van Aldafridus’. Bewoning in het gebied is echter veel ouder en is terug te voeren tot de Romeinse overheersing. In het nabijgelegen Izenberge werd een Romeinse vaas met penningen van Gordiaan Pius, Philips I en Postumus gevonden.¹ Volgens de overleveringen zou de eerder genoemde Aldafridus een plaatselijk grootgrondbezitter, zijn gronden geschonken hebben aan de heilige Audomarus, in ruil voor een gunst die hij van hem verkregen had. Deze schenking (circa 670) betekende de oorsprong van de heerlijkheid ‘Het Vrije van Sint-Omaars’, afhankelijk van kapittel van Sint-Omaars. Dit kapittel verkocht in 1604 een groot gedeelte van haar rechten aan de Magistraat en de Kasselrij van Veurne.

Aan het einde van de twaalfde en het begin van de dertiende eeuw leidde Ryckaert Blauwvoet vanuit Alveringem een volksopstand tegen de volgelingen van Koningin Mathilde, de weduwe van Filips van de Elzas.

In de vroege veertiende eeuw vervoegden vele Alveringemnaren het leger van Zannekin. Deze opstand werd neergeslagen met de slag bij Kassel (1328). Bij conflicten tussen de stad en de kasselrij, trok het kasselrijbestuur zich steeds terug in Alveringem, om vandaar uit het bestuur van de kasselrij voort te zetten. Deze belangrijke politieke functie had ook een weerslag op het uitzicht van het dorp. De dorpskom kende in deze periode immers verschillende ‘principale huysen’. Sommigen hiervan zijn nog steeds (gedeeltelijk) bewaard. In de 17de en 18de eeuw behoorde Alveringem toe aan de familie de la Coste. De parochie Alveringem maakte tot 1566 deel uit van het bisdom Terwaan en later van het bisdom Ieper. Vanaf 1801 werd de parochie deel van het bisdom Gent. Sinds 1834 is het de bisschop van Brugge die in de parochie de plak zwaait.

Doorheen de eeuwen is het gebied steeds agrarisch van aard gebleven. De dorpskom van Alveringem is goed bewaard en centraal vinden we hier nog de Sint-Audomaruskerk met kerkhof terug. De dorpskom wordt gekenmerkt door traditionele bebouwing in een typische dorpsarchitectuur en gaat geleidelijk over naar een geïsoleerde hoevebouw.²

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Izenberge [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13996> (Geraadpleegd op 16-09-2020).

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Alveringem [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13992> (Geraadpleegd op 16-09-2020).

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 Kaart van Fricx (1704-1712/1727)

Eugène Henry Fricx (1644-1730) gaf zijn naam aan de kaarten die genoegzaam bekend zijn als de Fricx-kaarten. Deze vooraanstaande Brusselse drukker uit de zeventiende en de achttiende eeuw, werd in 1689 door de Conseil-privé van de Spaanse Koning benoemd tot Koninklijk Drukker.³ Met zijn atlas 'Cartes des Pays-Bas et des frontières de France' wenste Fricx voornamelijk zijn kunde als drukker in het licht te stellen, met het oog op het behouden van zijn titel als Koninklijk Drukker. Hij zou deze titel uiteindelijk voor het leven verkrijgen. De atlas is in feite een bundeling van heterogene, losse kaarten, die nauw verband houden met de Spaanse Successieoorlog (1702-1713). De kaart is immers grotendeels gebaseerd op kaarten van Franse ingenieurs onder leiding van Jacques Pennier en François Naudin. Dit verklaart ook waarom de kaart beter uitgewerkt is voor de Westelijke delen van het land, die door de Franse cartografen beter in kaart gebracht werden. Vanuit een geografisch perspectief is de atlas op te delen in een topografische kaart, bestaande uit 24 kaartbladen (schaal 1/110000 en 1/115000), en een verzameling stadsplannen en overzichtskaarten van belegeringen en veldslagen. De topografische kaart van Fricx is de eerste overzichtskaart van de Zuidelijke Nederlanden van een dergelijk hoge kwaliteit en kwam tot stand tussen 1704 en 1712, al is het niet onwaarschijnlijk dat het laatste kaartblad pas in 1727 werd uitgegeven.⁴

Gezien de weinig gedetailleerde aard van de Fricx-kaart voor het platteland, waarbij ter oriëntering vooral kastelen, kerken, abdijen en kenmerkende bouwwerken als windmolens worden weergegeven in het landschap. Burgerlijke architectuur kreeg op de Fricx-kaart zeer weinig aandacht. Daarenboven is het georefereren op de Fricx-kaart geen evidentie, daar zij niet schaalvast is. Dit maakt het bijzonder moeilijk om het projectgebied precies te karteren. Daarenboven zit er bij de georeferentie een zodanig grote afwijking dat het projectgebied te ver noordelijk geprojecteerd wordt op de Fricx-kaart. Deze kaart kan dus weinig bijkomende informatie leveren over het projectgebied.

³ C. Lemoine-Isabeau, 'Eugène Henry Fricx' in: Lexicon der Geschichte der Kartografie (1986, boek 1) pp. 242-243.

⁴ C. Lemoine-Isabeau, Les militaires et la cartographie des Pays-Bas méridionaux et de la principauté de Liège à la fin du XVIIe et au XVIIIe siècle (Brussel, 1984).

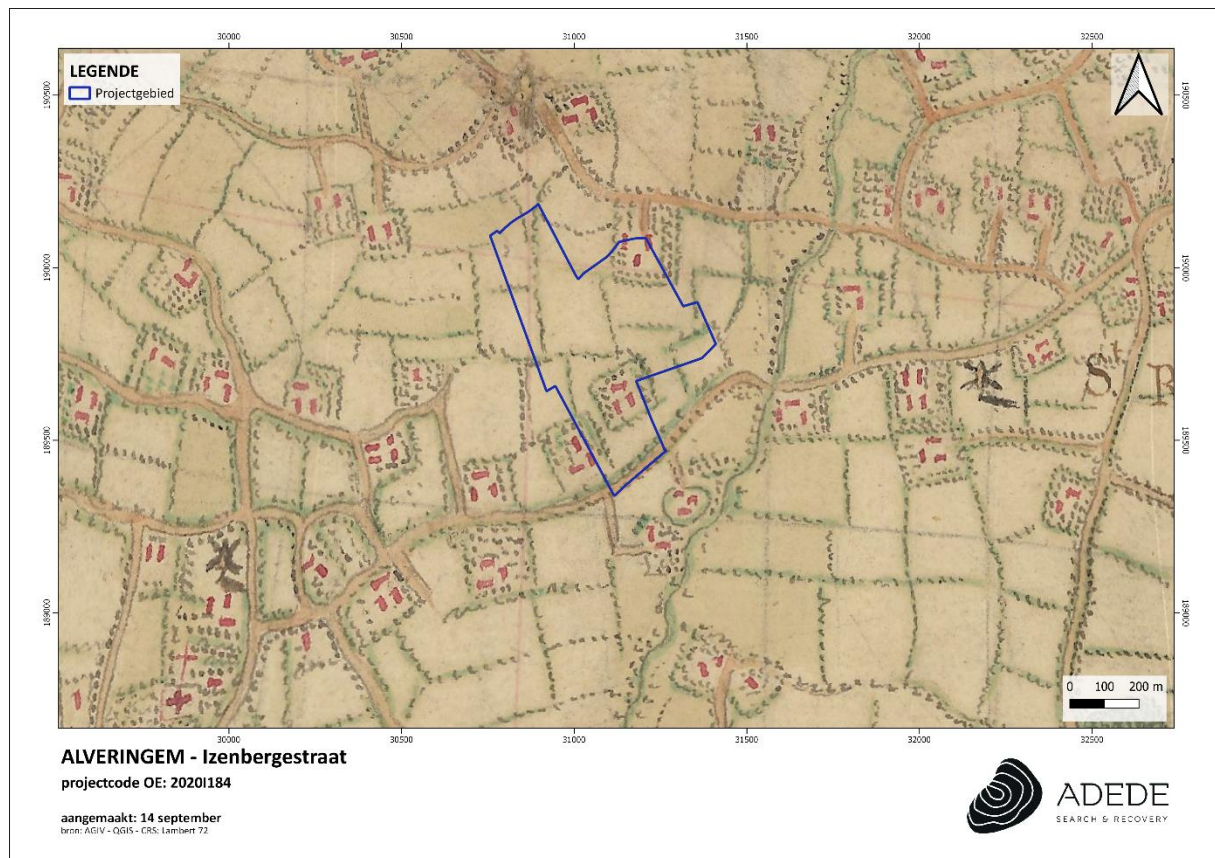
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx

3.3.2.2 Kaart van Masse (1729-1730)

De Masse-kaarten kwamen tot stand in 1729-1730, toen de Franse ingenieurs-geografen Claude en François Masse (vader en zoon) het grensgebied tussen de Frankrijk en de Zuidelijke Nederlanden (waaruit later België is ontstaan) in kaart brachten. Aanleiding voor deze kartering was de oorlog over de Spaanse troonopvolging die tussen 1701 en 1713 in Europa woedde. Het conflict ging over de vraag wie recht had op de Spaanse troon, nadat de laatste telg kinderloos was gestorven. Frankrijk kwam geschonden uit deze strijd en verloor een deel van zijn territorium, onder andere in West-Vlaanderen. De nieuwe grens vertoonde een ingewikkeld patroon met enclaves langs de grens. Voor Frankrijk was dat het 'excuus' voor een kartering van de hele regio. De kartering begon vanaf 1724. Maar de terreinopnames voor de kaartbladen van Ieper, Menen, Kortrijk, Wervik, Veurne, Nieuwpoort, Oostende gebeurden in 1729-1730.⁵ Op de Massekaart lijkt er eveneens een afwijking te bestaan. Het projectgebied wordt op de Massekaart een weinig te ver naar het westen gekarteerd.

⁵ Geopunt Vlaanderen, Massekaart, <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/c7be4fa8-c7f4-4e4b-a9de-47375a5520ad> [geraadpleegd op 16-09-2020].

We stellen vast dat het projectgebied gelegen is in een gebied dat hoofdzakelijk agrarisch van aard is, maar dat wel gekenmerkt wordt door een uitgebreide bebouwing.

Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Masse

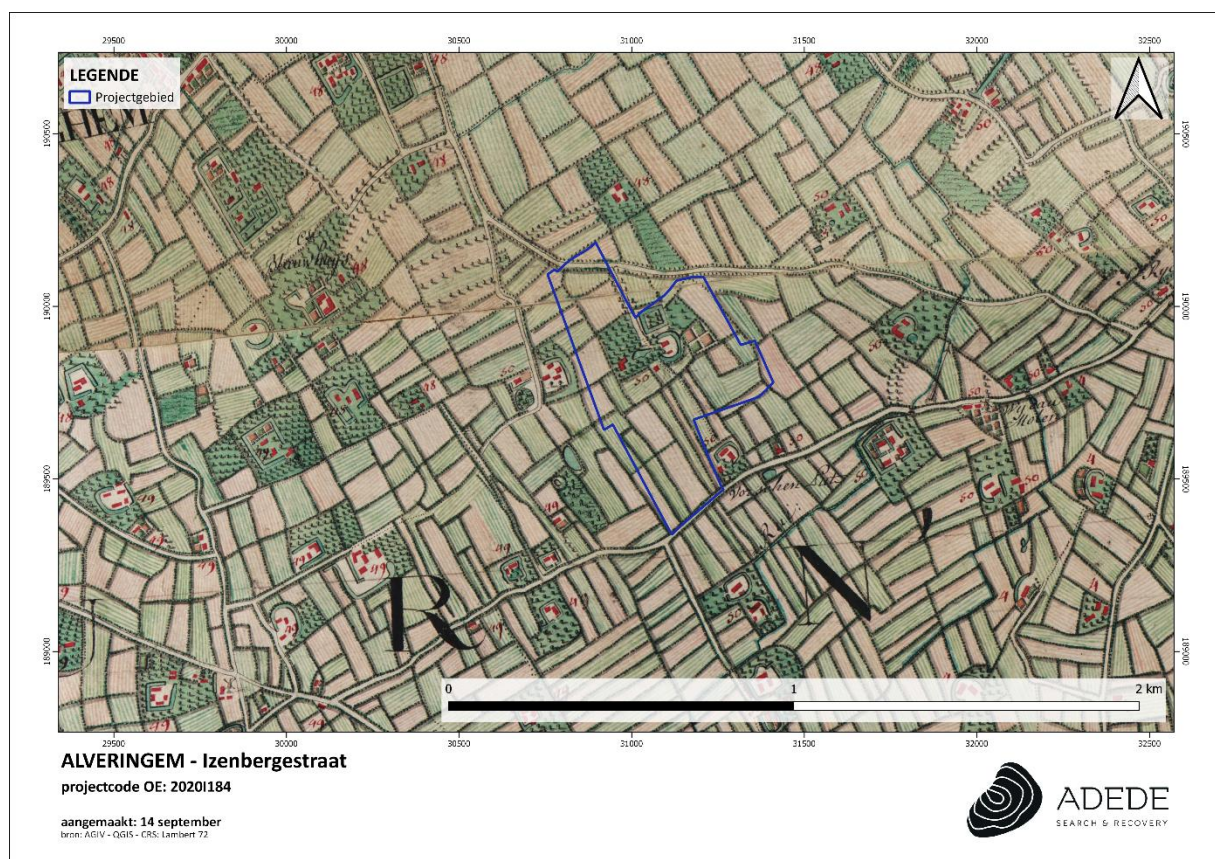
3.3.2.3 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia werden de Oostenrijkse Nederlanden gedurende de periode 1771-1778 uitgebreid in kaart gebracht. De eerste plannen voor dit project dateren al van 1751, maar het zou nog tot 1770 duren vooraleer de Keizerin haar fiat gaf aan het project. Het was Joseph-Jean-François, graaf de Ferraris (1726-1814) die de leiding van het project in handen kreeg. De Ferraris was een gerenommeerd generaal uit het Oostenrijkse leger, die in Wenen Cartografie studeerde en reeds op jonge leeftijd actief werd in het leger.⁶ De 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende teksten. De kaart werd in drievoud gemaakt en het exemplaar dat bedoeld was voor de landvoogd Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich

⁶ A. De Smet, 'Le Général-Comte de Ferraris et la carte des Pays-Bas autrichiens, in s.n., *Album Antoine De Smet* (Brussel, 1974) pp. 347-362.

in het Nederlandse Rijksarchief te Den Haag en het Kriegsarchiv te Wenen.⁷ De Ferrariskaart had tot doel een militaire kaart te zijn, waarbij de details niet de voornaamste zorg waren, maar eerder de algemene aanduiding van hagen, grachten, rivieren en gebouwstructuren. Daarbij was het van belang dat het gebruik van de kaart zo voor de hand liggend mogelijk was. Daarbij werd overigens geen legende opgesteld, daar alle kaartelementen geacht werden duidelijk te zijn. Pas later werden legenda aan de kaarten toegevoegd.⁸

Op de Ferrariskaart stellen we vast dat het projectgebied voornamelijk agrarisch van aard is. Centraal stellen we een site met walgracht vast, waarvan de sporen ook vandaag nog waarneembaar zijn in het landschap. Daarnaast vinden we ook een omgrachting van een nabijgelegen stuk grond dat in gebruik lijkt als boomgaard. Iets verder naar het westen stellen we nog twee kleinere gebouwen vast. De bebouwing lijkt zich te concentreren op dezelfde plaats als waar we vandaag nog steeds bebouwing vaststellen. Verder is het projectgebied volledig vrij van bebouwing. In de omgeving van het projectgebied stellen we een veelheid aan sites met walgracht vast.

Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

⁷ W. Bracke 'De kaart van de Oostenrijkse Nederlanden door graaf de Ferraris', in: s.n., *De Grote Atlas van Ferraris* (Tielt, 2009) pp. 5-19.

⁸ Karen De Coene, Thérèse Ongena, Frederic Stragier, Soetkin Vervust, Wouter Bracke & Philippe De Maeyer, 'Ferraris, the Legend', in: *Cartographic Journal* 49 (2012, 1), pp. 30-42.

3.3.2.4 *Atlas der Buurtwegen (1840)*

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering van de wet van 10 april 1841 met als doel ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Er werd dus een inventarisatie gemaakt van alle 'openbare' wegen en 'private' wegen met openbare erfdiensbaarheid'. De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). In de periode 1843-1845 werd per toenmalige gemeente een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen. Een atlas is samengesteld uit overzichtsplannen, detailplannen en tabellen. Overzichtsplannen zijn één of meerdere plannen van de betreffende atlasgemeente met aanduiding van de omtrekken van deelgebieden, die genummerd zijn; de nummering van de deelgebieden verwijst naar het nummer van het detailplan; de schaal waarin de overzichtsplannen zijn opgemaakt is meestal 1/10.000. Detailplannen zijn meestal opgemaakt op kaartschaal 1/500; in enkele gevallen zijn ze opgemaakt op een andere schaal, bijvoorbeeld in stedelijke centra en buitengebieden. De tabellen die in de atlassen zijn opgenomen bevatten de wegkarakteristieken, het nummer van de buurtweg, de lengte, de oppervlakte, tabellen van de eigenaars van de aangelande percelen en tabellen van grondinneming. De atlas der buurtwegen geeft een status quo weer in vergelijking met de Ferrariskaart. We zien op de kaart ook de Vinkenbeek, die dwars over het projectgebied loopt en die vandaag nog steeds het terrein doorkruist.

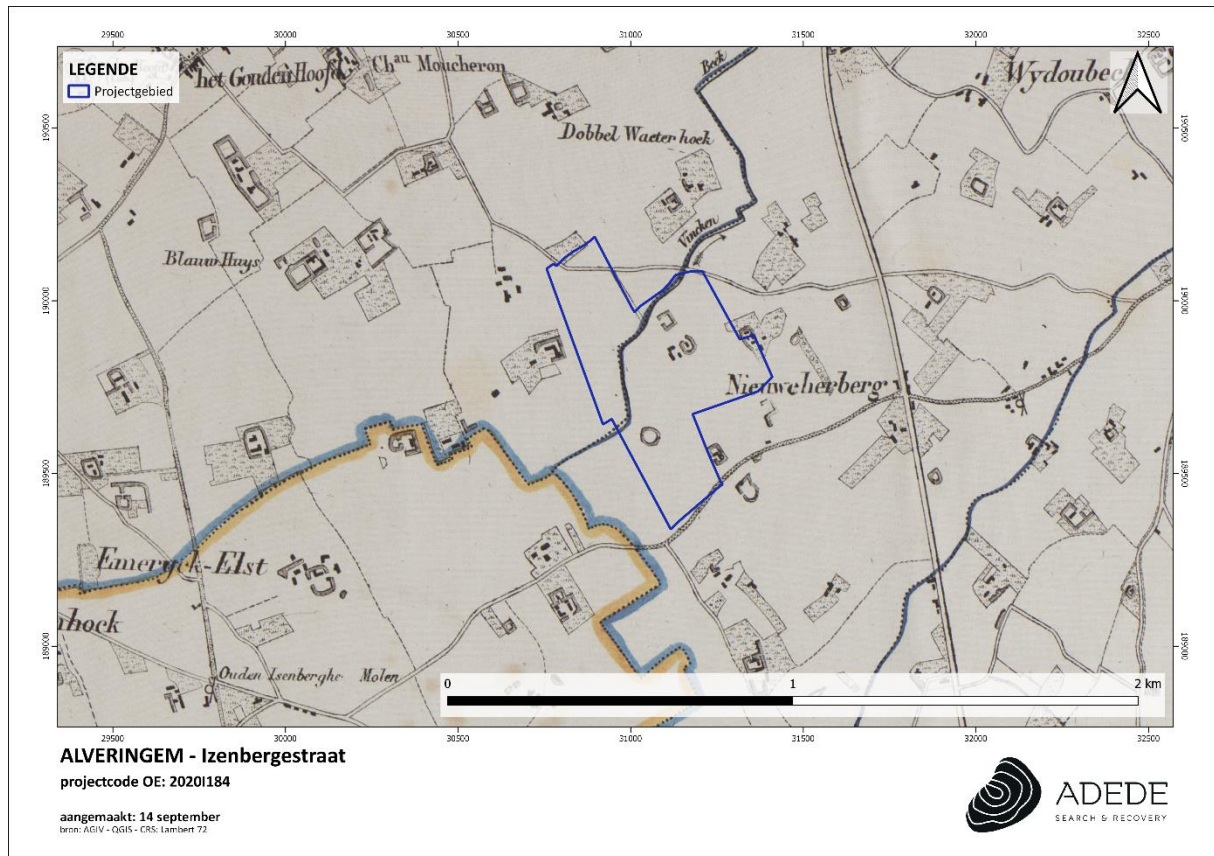
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.5 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

Philip Vandermaelen (1795-1869) was een autodidact cartograaf die vanwege zijn eerdere verwezenlijkingen op vlak van cartografie vanaf 1831 nauw samenwerkte met de overheid. Kort na de Belgische onafhankelijkheid richtte hij het 'Etablissement Géographique' op, een instituut dat tot 1880 zou bestaan en naast een uitgeverij van kaarten en geografische werken, ook een museum en opleidingscentrum voor cartografen was.⁹ Aanvankelijk was zijn opdracht het karteren van de grenzen op basis waarvan de onderhandelingen gevoerd werden tussen België en Holland. Hij maakte van zijn bevoorrechte positie bij de overheid gebruik om de hand te leggen op de handgeschreven plannen van de gemeentelijke kadasters en verwierf ook de bestaande triangulaties. Daar hij kon beschikken over een schare goed opgeleide topografen, die hij overal ten lande uitstuurde om opmetingen gaan doen, beschikte hij al snel over alle informatie om een nieuwe topografische kaart van het jonge België te maken. Een eerste kaart op schaal 1:80.000 in 25 folio's – een meesterwerk van de lithografie – werd voltooid in 1853, terwijl de 250 folio's van de kaart op

⁹ L. Wellens-De Donder, Philippe Vandermaelen, 1795-1869 (Brussel, 1969).

schaal 1:20.000 verschenen tussen 1846 en 1854.¹⁰ Ook de Vandermaelenkaart lijkt het status quo op het projectgebied te bevestigen. Wel lijkt er in het westelijke gedeelte van het projectgebied, ten zuiden van de Vinkenbeek, een cirkelvormige gracht gegraven te zijn, mogelijks in het kader van wateropvang.

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

3.3.2.6 Kaart van Popp (1842 – 1879)

De Popp-kaarten zijn een verzameling kadasterkaarten die in de 19de eeuw werden uitgegeven door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp (1805-1879). In 1827 werd Popp benoemd tot controleur van het kadaster in Brugge. Na de Belgische onafhankelijkheid kreeg Popp, in navolging van Philip Vandermaelen, de goedkeuring van de overheid om de Belgische kadasterplannen in de handel te brengen. De kadasterkaarten van Popp zijn dus in feite een gecommmercialiseerde versie van het toenmalige kadaster van België en bevatten zodoende veel gegevens over perceelsindeling. Bijkomende informatie bij de kaarten werd uitgegeven in bijgaande leggers. Popp overleed voor hij

¹⁰ C. Lemoine-Isabeau, La carte de Belgique et l'institut Cartographique Militaire(Dépot de la Guerre), 1830-1914 (Brussel, 1988).

zijn volledige kadastrale atlas kon afwerken. Zijn weduwe vervulde nog de plannen voor de provincie luik, maar voor sommige gebieden beschikken we niet over een kadastrale kaart van Popp.¹¹ De kaart van Popp toont opnieuw een status quo in vergelijking met de voorgaande kaarten. Wat wel opvalt is dat de cirkelvormige gracht die te zien was bij Vandermaelen, niet langer zichtbaar is op de Popp kaart. Het is onduidelijk of deze gracht opnieuw verwijderd is of dat het hier gaat om een vergissing op de Vandermaelenkaart.

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

3.3.1 Luchtfoto 1971

Op de luchtfoto van 1971 stellen we opnieuw vast dat het projectgebied quasi onveranderd gebleven is. De bebouwing concentreert zich nog steeds rondom de locatie van de walgrachtsite. Net ten noorden hier van vinden we nog steeds een vierkante omgrachting terug. Verder blijft het projectgebied volledig onbebouwd. Op de plaats waar op de Vandermaelenkaart een cirkelvormige gracht aanwezig was, vinden we nu wel een langwerpig waterbekken terug.

¹¹ S. Vrielinck, Grootse plannen. De kadastrale Atlas van België van P.C. Popp: genese en datering (1840-1880) (Amsterdam, 2018).

Figuur 19. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.

3.3.2 Luchtfoto 1979-1990

Op de luchtfoto van 1990 werd ten westen van de bestaande bebouwing, een bijkomend gebouw opgetrokken, mogelijks een schuur of een loods. De vierkanten omgrachting ten noorden van de bebouwing op het projectgebied is ondertussen ook verdwenen. Verder blijft het projectgebied ongewijzigd.

Figuur 20. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.

3.3.3 Luchtfoto van 2018

Op de luchtfoto van 2018 stellen we vast dat er net ten noorden van de bestaande bebouwing bijkomende gebouwen opgetrokken werden, alsook bijkomende verharding. Verder blijft het gehele projectgebied ongewijzigd.

Figuur 21. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2018.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

3.4.1 Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving

- In de onmiddellijke nabijheid van het projectgebied werd in 2016 door de Vlaamse Landmaatschappij een archeologisch vooronderzoek gedaan in het kader van inrichtingswerken voor de ruilverkaveling Sint-Rijkers. Zij concludeerden dat de zones die voor onderzoek weerhouden werden zeker interessant kunnen zijn, maar dat de impact en de oppervlakte van de geplande werken te beperkt is om tot een positieve kosten-batenanalyse te komen.¹²
- Bij een proefsleuvenonderzoek in 2010 werden door SORESMA nv sporen aangetroffen die dateren uit de IJzertijd, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen.¹³ In 2012 werd een vervolgonderzoek uitgevoerd door BAAC Vlaanderen, waarbij sporen van de Late IJzertijd tot

¹² Korneel Gheysen, *Archeologienota ruilverkaveling Sint-Rijkers Inrichtingswerken deel 1* (Brugge, 2016).

¹³ Goudie Falckenback E., 2010. *Archeologisch proefsleuvenonderzoek, bedrijventerrein "Hoogstade LO" te Alveringem*, SORESMA nv.

en met de Eerste Wereldoorlog werden aangetroffen. De IJzertijdsporen bestaan uit twee bijna identieke rechthoekige structuren van aaneengesloten greppels. Binnen één van deze structuren werden paalsporen en twee kuiltjes teruggevonden.¹⁴ Het geheel werd geïnterpreteerd als een grafmonument of rituele plaats. Deze mogelijke grafmonumenten werden gerelateerd aan een gracht met materiaal uit de Late IJzertijd dat in het vooronderzoek werd aangetroffen. Daarnaast werd een laat-romeinse scherf en een enclosure zonder verdere sporen teruggevonden. Dit werd eveneens als een rituele plaats geïnterpreteerd, nu in de Romeinse periode te situeren. Uit de middeleeuwen werd een vroegmiddeleeuwse scherf, alsook enkele langgerekte leemwinningskuilen, een walgracht en sporen van een voetweg uit de 12e – 13e eeuw geregistreerd. Verder werden enkele lijnvormige sporen uit de post-middeleeuwen en later aangetroffen waaronder een gracht met materiaal uit de 6e – 17e eeuw, greppels en perceelsgrachten uit de 18e eeuw en een 18e -eeuwse voetweg die weergegeven is op de Ferrariskaart. Tot slot werd ook een mogelijke spoorweg uit de Eerste Wereldoorlog gelokaliseerd.

3.4.2 CAI Indicatoren

Het projectgebied is gelegen op het plateau van Izenberg. Kenmerkend voor dit traditioneel landschap, is dat dit in feite een lappendeken aan sites met walgrachten is. De opkomst van deze walgrachtsites dateert uit de twaalfde-dertiende eeuw, als gevolg van de economische hausse in deze periode. De economische neergang in de veertiende eeuw, alsook in de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw, zorgde dat velen van deze sites verlaten werden.¹⁵ Deze veelheid aan walgrachtsites bemoeilijkt het maken van een archeologische inschatting, temeer daar velen van deze historische sites doorheen de eeuwen in gebruik gebleven zijn en vaak aan verregaande wijzigingen onderhevig waren. Ook binnen het projectgebied liggen twee historische sites met walgracht (CAI 72522 en 72523). De eerstgenoemde is iets noordelijker gelegen en werd waarschijnlijk in de achttiende eeuw reeds verlaten. De resten van deze walgracht werden in de late twintigste eeuw gedempt. De laatstgenoemd heeft bewoning gekend sinds de late middeleeuwen en is sindsdien steeds in gebruik gebleven. Grote delen van de walgracht werden waarschijnlijk reeds voor de eerste wereldoorlog gedempt. Vandaag blijven echter nog enkele delen van de historische walgracht bewaard.

¹⁴ Vanoverbeke R., Clerbaut T., 2012. *Twee (rituele?) late ijzertijd-monumenten te Alveringem-Hoogstade (prov. West-Vlaanderen, België)*, Lunula 20, 189-193; Vanoverbeke R., 2012. *Archeologische opgraving aan de Eikhoek te Hoogstade, gemeente Alveringem*, BAAC Vlaanderen Rapport 30, Gent.

¹⁵ Meylemans, E. (1999). *Ruilverkaveling Plateau van Izenberghe: archeologische inventaris en archeologische evaluatie*. Asse-Zellik: Instituut voor het Archeologisch Patrimonium.

Verder kunnen in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied nog volgende sites met walgracht teruggevonden worden:

75821	72520	72521	76078
76131	72519	72525	75809
76092	75816	76097	74827

Hoewel de omgeving van het projectgebied voornamelijk sites met walgracht vermeldt, die doorgaans teruggaan tot de middeleeuwen, kunnen oudere sporen niet uitgesloten worden. Uit de literatuur weten we dat steentijdvondsten en Romeinse bewoning wel degelijk voorkwamen in deze omgeving. In 1998 werd in opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij een inventariserend en waarderend bureauonderzoek uitgevoerd, om zodoende een inventaris op te stellen van alle gekende en mogelijke archeologische sites.¹⁶ Hieruit is duidelijk het archeologisch belang van deze regio naar voor gekomen, hoewel dit niet meteen naar voor komt uit een raadpleging van de Centrale Archeologische Inventaris. De stand van het archeologisch onderzoek hinkt in deze streek immers achterop en in het verleden werd reeds uitgewezen dat grote archeologische opgravingen vaak tot belangrijke nieuwe inzichten kunnen leiden. Zo heeft het archeologisch onderzoek voor de aanleg van een FLuxysleiding tussen Maldegem en Alveringem, duidelijk aangetoond dat de streek een rijke archeologische ondergrond heeft, gaande van het Neolithicum tot de eerste wereldoorlog.¹⁷ Zo werd er een Romeins vlakgraf ontdekt in Alveringem (CAI 151563), een Romeinse enclosure aan de Eikhoek te Hoogstade (CAI 163930) en een grafstructuur die mogelijk dateert uit de IJzertijd in Hoogstade (CAI 151564). Verschillende wegen op het plateau van Izenberge worden ook gecatalogeerd als mogelijk van Romeinse oorsprong. Ondermeer de Izenbergestraat, die ten zuiden aan het onderzoeksgebied loopt, gaat mogelijks terug op een Romeinse voorloper.¹⁸ Mogelijks zijn ook sommige van de bewaard gebleven perceelstructuren van Romeinse oorsprong.¹⁹ Daarnaast zijn er ook heel wat toponiemen op het plateau van Izenberge die verwijzen naar vroegmiddeleeuwse bewoning. Het gaat hier onder meer om verschillende -ghem toponiemen, zoals bijvoorbeeld Alveringem.²⁰

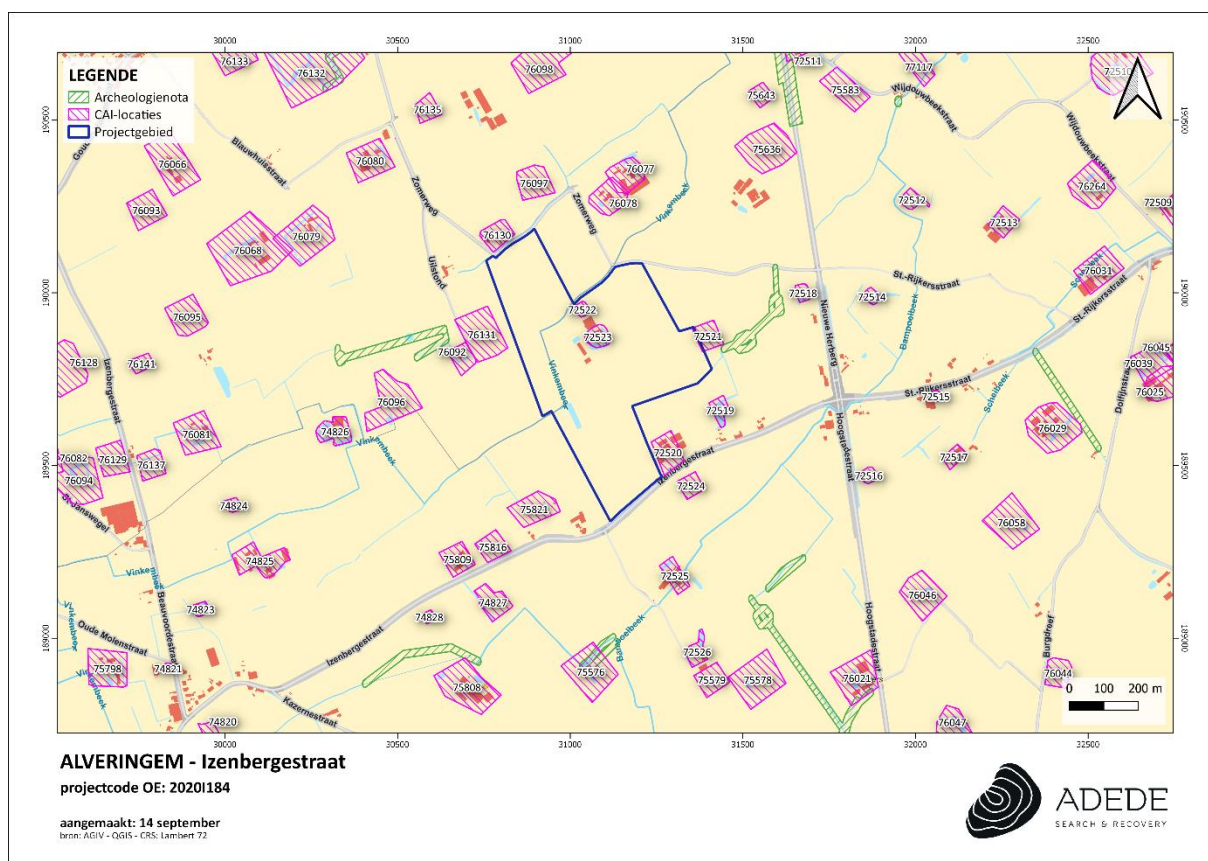
¹⁶ Meylemans, E. (1999). *Ruilverkaveling Plateau van Izenberghe: archeologische inventaris en archeologische evaluatie*. Asse-Zellik: Instituut voor het Archeologisch Patrimonium.

¹⁷ Beke, F., & Demey, D. (2016). *Archeologische prospectie/opgraving. Fluxys - lot 4, Poperinge - LoReninge, Staden (prov. W-Vl.)*. THV Ruben Willaert, Monument Vandekerckhove en GATE.

¹⁸ Meylemans, E. (1999). *Ruilverkaveling Plateau van Izenberghe: archeologische inventaris en archeologische evaluatie*. Asse-Zellik: Instituut voor het Archeologisch Patrimonium.

¹⁹ Termote, J. *De bewoningsgeschiedenis van de Noordelijke Westhoek in de Vroege en Volle Middeleeuwen (5de-12de eeuw)*. In J. Herregat, F. Becuwe, J. Van Acker, & (red.), *Getuigen in de Polderklei. Huldeboek dr. historicus Godgaf Dalle*. (Veurne, 1990).

²⁰ Korneel Gheysen, *Archeologienota ruilverkaveling Sint-Rijkers Inrichtingswerken deel 1* (Brugge, 2016).

Figuur 22. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

4 Besluit

In het kader van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor het aanleggen van een reservoir voor wateropvang en het heropenen van de ingebuisde Vinkembeek op een projectgebied gelegen aan de Izenbergestraat te Alveringem, werd door ADEDE BVBA een bureaustudie uitgevoerd in het kader van het opstellen van een archeologische nota met uitgesteld traject.

Het doel van dit onderzoek is driedelig. Allereerst wordt op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Vervolgens wordt nagegaan hoe goed deze archeologische resten bewaard zijn en in hoeverre ze bedreigd zijn door de geplande bouwwerken. Ten slotte wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is. Op basis van beschikbare en geraadpleegde bronnenmateriaal kon binnen het bureauonderzoek de aan-of afwezigheid van een archeologische site of relevante archeologische overblijfselen binnen de contouren van het onderzoeksgebied niet met zekerheid worden aangetoond. Wel is het mogelijk een archeologische verwachting naar voor te schuiven ten einde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

Het studiegebied is gelegen in Alveringem langsheen de Izenbergestraat. Dit bevindt zich volgens de traditionele landschappenatlas op het Plateau van Izenberge. Karakteristiek voor dit plateau zijn de vele plein- en kerndorpen met verspreide bewoning alsook de vele sites met walgracht. Er bevinden zich drie waterlopen in de nabije omgeving van het studiegebied: de Vinkembeek, de Bampoelbeek en de scheibeek. De dichtstbijzijnde grote waterlopen zijn het Lokanaal (ca. 4 km in het oosten) en het Lokanaal (ca. 6 km in het zuiden). Het projectgebied kent een relatief grillig reliëfverloop, al blijven de hoogteverschillen relatief beperkt tot ongeveer 1m, tussen de laagst gelegen delen en de hoger gelegen delen. De hoogste delen vinden we in het noorden en het zuiden terug. Belangrijk in een goed begrip van deze hoogteverlopen lijkt ook de Vinkenbeek te zijn, die zich een weg baant doorheen het projectgebied waarbij het projectgebied zich binnen een gradiëntzone bevindt. Wanneer we de DHMVII kaart binnen een breder perspectief bekijken, valt op dat het projectgebied gelegen is in een alluviale vlakte van verschillende waterlopen ten noordoosten van het projectgebied.

Bestaand onderzoek naar steentijdnederzettingen heeft genoegzaam aangetoond dat dergelijke gebieden met een uitgebreide waterhuishouding, gelegen in een alluviale (gradiënt)zone, een bijzonder aantrekkingskracht gehad hebben op de mens doorheen de eeuwen. In dat opzicht kan het projectgebied gezien worden als een zone met een verhoogde verwachting naar steentijdvondsten. Hoewel de CAI meldingen in de omgeving van het projectgebied niet in deze richting wijzen, lijkt dit gebrek aan vondsten vooral samen te hangen met een gebrek aan archeologisch onderzoek.

Verschillende opgravingen in de omgevingen hebben immers gewezen op een rijke archeologische bodem.

Ook wat ijzertijdvondsten en nederzettingssporen uit de Romeinse periode betreft, lijkt het projectgebied archeologisch gezien een interessante bodem te hebben. Bij verschillende recente opgravingen kwamen veelvuldige Romeinse sporen aan het licht. Het projectgebied is eveneens gelegen aan de Izenbergestraat, waarvan men vermoedt dat deze baan teruggaat op een Romeinse voorloper. Al deze gegevens in acht genomen, kunnen we ook voor de ijzertijd/Romeinse periode een verhoogde verwachting naar voor schuiven.

Bij het maken van een archeologische inschatting op basis van de Centrale Archeologische Inventaris valt voornamelijk de bijzonder hoge concentratie aan sites met walgracht op. Deze kennen een sterke opgang in het gebied vanaf de twaalfde eeuw. Zodoende hebben we op basis van deze sites wel een goed beeld van de bewoning in het gebied sinds de laat-middeleeuwse periode. Desalniettemin zijn er heel wat toponymische aanwijzingen dat het plateau van Izenberg ook in de vroege middeleeuwen bewoning gekend moet hebben. De vele toponiemen eindigend op een ‘-ghem’ uitgang – zoals bijvoorbeeld het nabijgelegen Alveringem – wijzen in die richting. Ook in dit verband kan dus gewezen worden op een zekere verwachting naar middeleeuwse sporen.

Op het geraadpleegde historische kaartmateriaal stellen we vast dat de bebouwing op het projectgebied sinds de achttiende eeuw grotendeels ongewijzigd gebleven is. Het projectgebied is grotendeels braakliggend en in gebruik als landbouwgrond. Centraal hebben er zich steeds twee bewoningskernen bevonden, beide walgrachtsites, waarvan de meest noordelijke tijden de late twintigste eeuw verdwenen is. De bebouwing die vandaag nog op het perceel aanwezig is gaat terug op een site met walgracht waarvan de walgracht voor de eerste wereldoorlog deels gedempt werd. Wat recentere perioden betreft werd geen bijkomende informatie gevonden. Mogelijke sporen van de eerste wereldoorlog kunnen niet uitgesloten worden, gezien het projectgebied net achter de frontlinie gelegen was en er in het gebied dus zeker enige bedrijvigheid geweest moet zijn die verband houdt met de oorlog (zo was er in het nabijgelegen Hoogstade bijvoorbeeld een veldhospitaal). Op de Trench Maps van de eerste wereldoorlog werd echter geen bijkomende informatie gevonden en ook bij raadpleging van de National Collection of Aerial photography werden geen bruikbare foto's weerhouden. We schuiven voor deze recente periode dan ook een lage verwachting naar voren.

Gelet op de aard van de werken, waarbij er toch een belangwekkende bodemverstoring voorzien wordt door de aanleg van een wateropvangbekken – dat tot drie meter onder het maaiveld zal uitgegraven worden, bestaat er een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid dat potentieel aanwezig archeologisch materiaal ingrijpend verstoord wordt. Gelet ook op het hoge

verwachtingspatroon inzake steentijdsporen, Romeinse, middeleeuwse en vroegmoderne archeologische sporen, stelt ADEDE bvba een vervolgonderzoek voor deze zone voor.

De rest van de geplande werken omvat het openleggen van de ingebuisde beek en het verspreiden van de uitgegraven aarde van het nieuw aan te leggen opvangbekken. ADEDE BVBA is van mening dat deze werken geen bedreiging vormen voor het potentieel aanwezige archeologische archief. Het openleggen van de ingebuisde Vinkembeek bestaat er in de betonnen buizen uit de ondergrond te verwijderen en terug in zijn oorspronkelijke bedding te leggen. We mogen een belangrijke bodemverstoring verwachten veroorzaakt door de oorspronkelijke inbuizing. Daarenboven is de te onderzoeken oppervlakte te beperkt, waardoor er ook slechts een zeer beperkt kennispotentieel verwacht mag worden. De uitgegraven aarde uit het nieuw aan te vangen opvangbekken wordt deels uitgespreid over de rest van het terrein. Ook hier lijkt de impact op het bodemarchief onbestaande. Het betreft immers slechts een maximale ophoging van ongeveer 1cm. Daarbij worden geen afgravingen van de teelaarde uitgevoerd. ADEDE BVBA is dan ook van mening dat verder onderzoek buiten de eerder vastgestelde onderzoekszone van het bufferbekken niet nodig is.

Gezien het kennisvermeerderingspotentieel sterk afhankelijk is van de gaafheid en bewaringstoestand van de bodem, en het bureauonderzoek hierop geen sluitende antwoorden heeft kunnen bieden, dient in de eerste plaats verder onderzoek plaats te vinden door middel van een landschappelijk bodemonderzoek, om eventuele verstoringen in kaart te brengen. De resultaten van het bodemonderzoek vormen vervolgens de basis voor het inschatten van het potentieel van mogelijk verder archeologisch onderzoek. De bepalingen worden vastgelegd in het Programma Van Maatregelen.

5 Bibliografie

- Beke, F., & Demey, D. (2016). Archeologische prospectie/opgraving. Fluxys - lot 4, Poperinge - LoReninge, Staden (prov. W-Vl.). THV Ruben Willaert, Monument Vandekerckhove en GATE.
- W. Bracke 'De kaart van de Oostenrijkse Nederlanden door graaf de Ferraris', in: s.n., De Grote Atlas van Ferraris (Tielt, 2009) pp. 5-19.
- Karen De Coene, Thérèse Ongena, Frederic Stragier, Soetkin Vervust, Wouter Bracke & Philippe De Maeyer, 'Ferraris, the Legend', in: Cartographic Journal 49 (2012, 1), pp. 30-42.
- A. De Smet, 'Le Général-Comte de Ferraris et la carte des Pays-Bas autrichiens, in s.n., Album Antoine De Smet (Brussel, 1974) pp. 347-362.
- Korneel Gheysen, Archeologienota ruilverkaveling Sint-Rijkers Inrichtingswerken deel 1 (Brugge, 2016).
- Goudie Falckenback E., 2010. Archeologisch proefsleuvenonderzoek, bedrijventerrein "Hoogstade LO" te Alveringem, SORESMA nv.
- C. Lemoine-Isabeau, 'Eugène Henry Fricx' in: Lexicon der Geschichte der Kartografie (1986, boek 1) pp. 242-243.
- C. Lemoine-Isabeau, La carte de Belgique et l'institut Cartographique Militaire(Dépot de la Guerre), 1830-1914 (Brussel, 1988).
- C. Lemoine-Isabeau, *Les militaires et la cartographie des Pays-Bas méridionaux et de la principauté de Liège à la fin du XVIIe et au XVIIIe siècle* (Brussel, 1984).
- Meylemans, E. (1999). Ruilverkaveling Plateau van Izenberghe: archeologische inventaris en archeologische evaluatie. Asse-Zellik: Instituut voor het Archeologisch Patrimonium.
- Termote, J. De bewoningsgeschiedenis van de Noordelijke Westhoek in de Vroege en Volle Middeleeuwen (5de-12de eeuw). In J. Herregat, F. Becuwe, J. Van Acker, & (red.), Getuigen in de Polderklei. Huldeboek dr. historicus Godgaf Dalle. (Veurne, 1990).
- Vanoverbeke R., Clerbaut T., 2012. Twee (rituele?) late ijzertijd-monumenten te Alveringem-Hoogstade (prov. West-Vlaanderen, België), Lunula 20, 189-193.
- Vanoverbeke R., 2012. Archeologische opgraving aan de Eikhoek te Hoogstade, gemeente Alveringem, BAAC Vlaanderen Rapport 30, Gent.
- S. Vrielinck, Grootse plannen. De kadastrale Atlas van België van P.C. Popp: genese en datering (1840-1880) (Amsterdam, 2018).
- L. Wellens-De Donder, *Philippe Vandermaelen, 1795-1869* (Brussel, 1969).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Izenberge [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13996> (Geraadpleegd op 16-09-2020).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Alveringem [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13992> (Geraadpleegd op 16-09-2020).

Geopunt Vlaanderen, Massekaart, <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/c7be4fa8-c7f4-4e4b-a9de-47375a5520ad> [geraadpleegd op 16-09-2020].

6 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op de traditionele landschappenkaart.	23 -
Figuur 2. Waterlopen in de omgeving van het projectgebied	24 -
Figuur 3. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.	24 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	25 -
Figuur 5. Hoogteprofielen van het projectgebied.....	27 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	28 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	30 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	32 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.....	33 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.....	34 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	35 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	36 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.....	39 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Masse.....	40 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.....	41 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.....	43 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	44 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.....	45 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.	46 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.	47 -
Figuur 21. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2018.	48 -
Figuur 22. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	51 -